

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет аграрної економіки і менеджменту
Кафедра менеджменту біоресурсів і природокористування

БІЛОВУС Олександр Павлович

**Управління ефективністю виробництва галузі
рослинництва / Production efficiency management at plant-
grower industries**

Спеціальність – 8.03060101 “Менеджмент організацій і адміністрування”
Магістерська програма – Менеджмент і правове забезпечення
агропромислового виробництва

Магістерська робота

Виконав студент групи
МПЗ_м-21
О.П. Біловус

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
В.Т. Дудар

Магістерську роботу допущено
до захисту:

“___” _____ 20__р.

В.о. завідувача кафедри
_____ Р.Б. Гевко

ТЕРНОПІЛЬ – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретична сутність управління ефективністю виробництва у рослинництві.....	6
1.1. Економічна сутність ефективності виробництва.....	6
1.2. Показники, що характеризують управління ефективністю виробництва	25
1.3. Теоретична сутність та ефективність виробництва галузі рослинництва	35
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. Управлінський аналіз ефективності виробництва продукції рослинництва в пап «агропродсервіс».....	46
2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного об'єкта.....	46
2.2. Аналіз забезпеченості господарства основними виробничими ресурсами та ефективності їх використання.....	57
2.3. Аналіз виробничо-економічних показників та кінцевих результатів діяльності підприємства.....	63
Висновки до розділу II.....	74
РОЗДІЛ 3. Підвищення ефективності управління виробництва у рослинницьких галузях сільськогосподарських підприємств.....	76
3.1. Основні напрямки підвищення економічної ефективності підприємства	76
3.2. Напрямки підвищення конкурентоспроможність продукції рослинництва як одного із факторів ефективності виробництва	88
3.3. Державна підтримка розвитку сільського господарства.....	97
Висновки до розділу III.....	104
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	109

ВСТУП

Актуальність теми. Обмеження виробничих ресурсів, які застосовуються в сільському господарстві, та необхідність задоволення все більш зростаючих потреб населення потребують підвищення та покращення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Актуальність проблеми ефективності управління галуззю рослинництва посідає провідне місце серед інших важливих питань та проблем. Оскільки агропромисловий комплекс України є важливим сектором економіки країни, та є основним бюджетоутворюючим елементом національної економіки в цілому. Зараз економіка України вимагає розвиток аграрного сектора та виробництва для того щоб забезпечити продовольчу безпеку, а також підвищити конкурентоспроможність товару на світовому ринку.

Тому підвищенні рівня ефективності управління рослинництвом є головним завданням для того щоб наситити ринок продовольчою продукцією. Ефективність як економічну категорію досліджували багато науковців Андрійчук В.Г., Афанасьєв М.В, Бойчик І.М, Выборнов В.И., Іванієнко В. В., Іващенко Н.П., Нусінов В. Я, Орлов П. А., Рац. О.М, Саблук П.Т, Сурмин Ю.П., Темченко А. Г., Федулова Л. І., Шпикуляк О.Г. та інші вчені. Можна сказати, що існує багато поглядів щодо визначення категорії ефективність. Ефективність – це вміння спричиняти ефект, результативність процесу, котрі визначаються як відношення ефекту до витрат, які забезпечили цей результат.

Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції визначає скільки максимально можна отримати продукції з 1 га. Землі, при найменших витратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції.

Ефективність виробництва – це один із основних показників функціонування будь-якого підприємства. Тому, що усі зусилля які

підприємства затрачують, спрямовані на підвищення ефективності виробництва. Питання ефективності є досить актуальним у наш час.

Пропозиції щодо збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення її ефективності залишається актуальними та потребує подальших досліджень.

Мета і задачі дослідження. Метою даної роботи є виявити основні проблеми розвитку ефективності галузі рослинництва та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності її функціонування. Відповідно до поставленої мети виникають наступні завдання:

- ✓ дослідити та проаналізувати суть економічної ефективності сільськогосподарського підприємства та основ управління нею,
- ✓ охарактеризувати основні види ефективності на основі трактувань провідних економістів,
- ✓ опрацювати основні показники за яким визначається ефективність діяльності підприємства.
- ✓ дослідити економічну ефективність виробництва ПАП «Агропродсервіс»
- ✓ провести економічну діагностику ресурсного потенціалу, виробничої та фінансової діяльності підприємства, фінансово-економічного стану й рівня конкурентоспроможності приватного сільськогосподарського підприємства;
- ✓ сформулювати систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємств.

Об'єктом дослідження є процес управління ефективністю виробництва галузі рослинництва.

Предметом дослідження є методологічні, теоретичні та практичні проблеми ефективності виробництва продукції рослинництва у приватному сільськогосподарському підприємстві.

Методи дослідження. методологічною та теоретичною основою дослідження є сучасна теорія ринкової економіки. Методологічною основою

були також фундаментальні розробки провідних зарубіжних і вітчизняних учених з проблем управління ефективністю виробництва галузі рослинництва. Були використані такі методи дослідження: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків), економіко-статистичний, монографічний (дослідження категорії управління), розрахунково-конструктивний та порівняння, статистичних групувань, середніх величин (аналіз факторів формування механізму управління), графічний, соціологічного дослідження, експертний, економіко-математичного моделювання.

Інформаційною базою дослідження були матеріали Міністерства аграрної політики України, Державної служби статистики України, Головних управлінь статистики, наукові публікації, праці вітчизняних та зарубіжних науковців, вчених-аграрників та фахівців з проблеми дослідження, первинні документи та річні звіти сільськогосподарського підприємства Тернопільської області Тернопільського району ПАП «Агропродсервіс».

Обсяг і структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (56 найменувань). Робота викладена на 105 сторінках комп'ютерного тексту, містить 25 таблиць та 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦТВІ

1.1. Економічна сутність ефективності виробництва

Господарська діяльність – не простий процес, що здійснюється під дією зовнішніх факторів і потребує від підприємців своєрідних вмінь та навичок. Діяльність повинна бути ефективною та цілеспрямованою на найкращий результат, інакше вона не принесе ні матеріального, ні морального результату.

В новітній літературі термін ефективність застосовується у різних галузях людської діяльності. Також, й в економіці, де ефективність займає одне із важливих місць поміж актуальних питань економічної науки і доволі часто розглядається та досліджується відомими спеціалістами в економічній сфері.

Сьогодні цей термін є поширений, та займає провідну роль в діяльності будь-якого підприємства. Тому часто зустрічаємо такі словосполучення, як ефективність управління, ефективність виробництва, ефективність капіталовкладень, ефективність використання основних засобів тощо. Дослідження та вивчення даної категорії зустрічається серед наукових праць економістів.

Термін “*ефект*” в широкому розумінні означає результат будь-якого процесу. Отож ефект і результат ми можемо розглядати як синоніми.

Термін “ефективність”, відрізняється від “ефекту” і є більш ширшим поняттям та включає не лише одержаний результат, але і витрати, які були використані для його отримання.

Один із перших, хто досліджував проблему ефективності, на рівні державного управління, був Т. Мен. У своєму трактаті «Багатство Англії в зовнішній торгівлі» як теоретик ідей меркантилізму та родоначальник основ прибуткової зовнішньої торгівлі він заявляв: «...Я приймаю, як установлене, і

ніяка розумна людина не стане цього заперечувати, що ми не маємо інших можливостей розбагатіти, як тільки за допомогою зовнішньої торгівлі.

На думку багатьох вчених, термін ефективність є однією з найскладніших категорій в економіці. І слід зазначити, що категорія «ефективність» розвивалась у часі і має свої історію і послідовність розвитку.

Можемо виділити два головних підходи до визначення терміну «ефективність». Перший підхід описує «ефективність» як результативність, тобто які досягнуті результати і за яку ціну, та які і скільки ресурсів було затрачено щоб досягнути цих результатів. У цьому підході ефективність розглядається як співвідношення результатів та витрат.

Наступний підхід розкриває «ефективність» з позиції досягнення мети. Та відповідає на запитання на скільки досягнута поставлена мета. Головним критерієм підходу є «результат – мета».

Дослідимо ці підходи ширше. Історично першим підходом до визначення категорії «ефективність» став її аналіз в XVII ст. представниками класичної політекономії Ф. Кене, В. Петті.

Також ця категорія зустрічається у працях Д. Рікардо, який визначає її як відношення отриманого результату до певних видів витрат. Потрібно зауважити, що з цього часу «ефективність» здобула статусу самостійної економічної категорії [49, с. 35].

Важливий внесок у розвиток категорії «ефективність» зробили радянські вчені. В період радянського союзу особливу увагу приділяли збільшенню темпів економічного розвитку. Один з радянських класиків Т.С. Хачатуров, трактував категорію «ефективність» як відношення економічного або соціального ефекту до потрібних для його досягнення витрат [45, с. 22].

Ефективність – це вміння спричиняти ефект, результативність процесу, котрі визначаються як відношення ефекту до витрат, які забезпечили цей результат.

Економічна ефективність – досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці.

Економічна ефективність – форма вираження закону економії часу, їх зв'язок відбувається через зріст продуктивності праці, її збільшення відображає зріст ефективності сукупної праці, збільшення ефективності цілого виробництва, спричиненої передусім прогресом продуктивних сил [17].

У західній економічній науці, ефективність досліджують як складну та багатокомпонентну категорію, яка складається з:

- ✓ відношення між витратами ресурсів та розміром товарів і послуг, які виробляються з таких ресурсів;
- ✓ найвищого розміру виробництва товарів та послуг з застосуванням що найменшої вартості ресурсів;
- ✓ виробництво товарів певної вартості за мінімальних витрат ресурсів;
- ✓ одержання максимуму з доступних для людини обмежених ресурсів;
- ✓ відношення цінності результату до цінності витрат та ін. (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Наукові підходи щодо трактування поняття «ефективність»
різними авторами**

Автори	Точка зору
1	2
Іванієнко В. В. [18 с. 76], Ковальов В.В., Волкова О.М.	Економічна ефективність – це умовний показник, який порівнює одержаний ефект з витратами чи ресурсами які були затрачені для досягнення цього ефекту
Іващенко Н.П. [19, с. 361]	Економічна ефективність – це віддача у формі доходу різних ресурсів фірми що зосереджені у його розпорядженні
Нусінов В.Я. Темченко А.Г. [28, с. 91] Турило А.М.	Економічна ефективність – результат діяльності (ефект), який здобуває суспільство, підприємство або певна людина на одиницю затрачених (чи застосованих) ресурсів

Продовження табл. 1.1

1	2
Лямець В. І., Тевяшев А.Д. [25, с. 218]	Ефективність – це не лише властивість операції процесу, що відображається в її здатності причиняти певний ефект, а дієвість здатності, тобто результативність, співвіднесена з ресурсними затратами
Орлов П.А. [28, с. 367]	Ефективність – співвідношення ефекту або результату будь-якої діяльності і витрат, зв'язаних з її здійсненням. Притому це може бути як відношення витрат і результату, так і співвідношення витрат і результатів діяльності
Падерін І.Д. [31, с. 90]	Сутність економічної ефективності підприємства полягає в економії всіх питомих витрат на виробництво продукції, що визначає його дохідність
Федулова Л. І. [41, с. 388]	Економічна ефективність – стан справ, за якого неможливо здійснити будь-якої зміни, яка більш цілісно задовольняє потребу однієї людини, не перешкоджаючи задоволенню потреб іншої людини
Сурмін Ю.П. [40, с. 354]	Ефективність – показник успішності діяльності системи для досягнення визначених цілей

У вище вказаній таблиці ми бачимо визначення терміну «ефективність» з різних точок зору діячів економіки. Сурмін Ю.П. зазначив, що ефективність це показник успішності діяльності системи для досягнення визначених цілей.

Орлов П.А. вважає, що ефективність – співвідношення ефекту або результату будь-якої діяльності і витрат, зв'язаних з її здійсненням. Притому це може бути як відношення витрат і результату, так і співвідношення витрат і результатів діяльності

З точки зору економіста Андрійчука В.Г. [6, с. 397] *ефективність виробництва* – це багатогранне та складне явище. Сільськогосподарське виробництво потребує органічного поєднання і взаємодії чотирьох факторів – основних засобів, робочої сили, землі та предметів праці. У процесі

виробництва відбувається виробниче споживання вказаних ресурсів з метою отримання потрібних споживних вартостей, здатних задовольнити відповідні потреби людей.

Будь-яке виробництво прогнозує витрати ресурсів та отримання певних результатів. Проте на рівну кількість затрачених ресурсів підприємства мають можливість отримувати далеко не однакові за величиною результати. Тому говорять, що підприємства провадять виробництво з різною ефективністю (рис. 1.1).

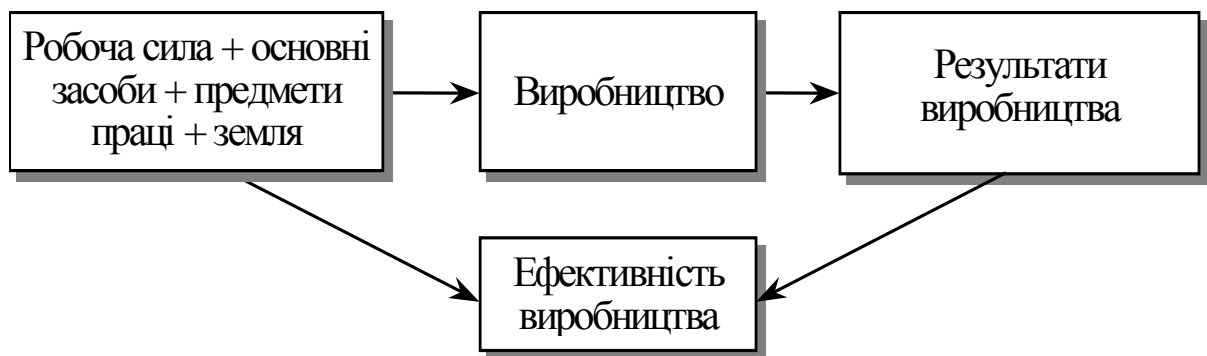

Рис. 1.1. Формування ефективності виробництва [6, с. 397]

Ефективність це економічна категорія, яка показує співставлення між отриманими результатами і затраченими на їх досягнення ресурсів, тоді коли при визначенні ефективності ресурси можуть бути зображені або в певному обсязі за їх початковою вартістю або частиною їх вартості у формі виробничих затрат (виробничо-спожиті ресурси).

Й. Крілек зазначає, що ефективність пов'язана з цілеспрямованою діяльністю людей. Тільки цілеспрямована, розумна праця може бути ефективною. У загальному розумінні ефективним є те, що породжує потрібні результати, веде до досягнення цілей усього суспільства.

Автор визначає економічну ефективність як соціально – економічну категорію, пов'язану з розвитком продуктивних сил і характером виробничих відносин, які притаманні певному способу виробництва [24, с. 122].

Економічна ефективність поділяється на різні види, які мають відповідні характеристики.

І ми можемо розглянути наступний поділ економічної ефективності за ознаками та видами які сформулював економіст та автор економічних праць Братинич М.В. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Види економічної ефективності [7, с. 66-67]

Ознаки	Види ефективності	Характеристика
За результатами діяльності	виробничо-технологічна	Покращення рівня техніки та технології; запровадження нововведень
	виробничо-економічна	Результати діяльності структурних підрозділів і підприємства в цілому
	соціально-економічна	Задоволення потреб працівників, умови роботи робітників, відповідність виробничих відносин рівню продуктивних сил
За рівнем визначення	загальна	Виділяється на всіх рівнях господарювання; розкриває загальний економічний ефект у порівнянні з окремими видами витрат або ресурсів
	порівняльна	Характеризує найбільш економічно вигідний варіант вирішення завдання підприємства
За витраченими ресурсами	витратна	Результативність поточних виробничих витрат
	ресурсна	Результативність використання виробничих ресурсів (основних виробничих та оборотних засобів)

З таблиці можна зробити певні висновки, щоб визначити економічну ефективність діяльності підприємства потрібно оцінити його результати. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральній чи вартісній формі [7].

- *Економічна ефективність* характеризується різними вартісними показниками, які відображають кінцеві та проміжні результати виробничого функціонування підприємства чи в іншій виробничій структурі (табл. 1.3).

Класифікація економічної ефективності за різними ознаками

Класифікаційна ознака	Ефективність
Одержаний результат	Економічна Соціальна Економіко-соціальна Екологічна Технологічна
Місце одержання ефекту	Локальна (комерційна) Народногосподарська
Метод розрахунку	Абсолютна Порівняльна
Ступінь збільшення ефекту	Первинна Мультиплікаційна Синергічна
За видами господарської діяльності	Ефективність виробничої, торговельної, банківської, страхової та інших видів діяльності.
Структура організації виробництва	Робочого місця виробничого підрозділу (дільниці, цеху, виробництва) підприємства в цілому
За рівнем об'єкта господарювання	Ефективність економіки в цілому Ефективність галузі, об'єднання підприємств, підприємства, структурного підрозділу підприємства Ефективність виробництва окремих видів продукції.
Типи економічного зростання виробництва	Екстенсивного розвитку Інтенсивного розвитку
За рівнем оцінювання	Ефективність рівня суспільства Ефективність рівня суб'єкта підприємництва
Напрямок інноваційно-інвестиційної діяльності	Науки, техніки і технології Організаційно-управлінських інновацій Інвестиційних проектів і програм
За умовами оцінювання	Реальна Розрахункова Умовна
За типом процесу	Ефективність виробничих процесів (з точки зору як організаційної, так і технічної) Ефективність управління Ефективність інвестиційної, інноваційної, маркетингової, фінансової діяльності та ін.
Характер витрат	Поточних витрат Одноразових (капітальних) витрат Ефективність застосовуваних ресурсів Ефективність витрат (спожитих ресурсів).
Об'єкт оцінки	Повна (інтегральна) Часткова (окрема) Чинникова (багаточинникова)

[18, с. 155-156].

До цих показників відносяться: обсяг чистої, товарної або реалізованого продукту; величина одержаного прибутку; рентабельність виробництва (виробів), продуктивність праці, економія тих чи тих видів

ресурсів (матеріальних, трудових) або загальна економія від зменшення собівартості продукції тощо.

- *Соціальна ефективність* розглядається з точки зору збільшення кількості нових робочих місць і рівня зайнятості людей, зменшенні тривалості робочого тижня, покращенні умов праці та побуту, стану навколишнього середовища, безпеки життя тощо. Соціальні результати господарської діяльності можуть бути не тільки позитивними, а й негативними (посилення інфляції, безробіття, погіршення екологічних показників).

- *Локальна (комерційна) ефективність* означає конкретний результат господарсько-виробничої чи будь-якої іншої діяльності підприємства, внаслідок якої воно має певну вигоду(дохід, прибуток).

- Коли виготовлення продукції на даному підприємстві потребує додаткових затрат ресурсів, але її застосування на іншому підприємстві пов'язано з меншими експлуатаційними затратами або інакшими позитивними підсумками діяльності, то говорять про *народногосподарську ефективність*, інакше кажучи сукупний ефект у сферах створення і використання відповідних виробів (послуг).

- *Абсолютна ефективність* описує питому або загальну (у розрахунку на одиницю витрат чи ресурсів) ефективність функціонування організації за певний відрізок часу.

- *Порівняльна ефективність* зображає підсумки порівняння можливих різновидів господарювання і вибору кращого з них; рівень ефективності віддзеркалює соціальні та економічні переваги обраного варіанта реалізації господарського рішення проти інших припустимих варіантів.

Абсолютна та порівняльна ефективність доповняють одна одну. Формулювання економічно більш за все вигідного варіанта господарювання постійно спирається на порівняння показників абсолютної ефективності, а її

аналітична оцінка відбувається порівнянням спланованих, нормативних і досягнутих показників, їх динаміки протягом певного періоду.

- *Первинна ефективність* – це первісний одноразовий ефект, який отримано внаслідок виконання виробничо-господарської діяльності підприємства (організації), впровадження прибуткових, технічних, економічних або організаційних заходів.

- *Первинна (початкова) ефективність* переважно збільшується завдяки багаторазовому застосуванню згаданих заходів не лише на даному, а й на інших підприємствах, та в інших сферах виробництва. Ми можемо роздумувати про так звану *мультиплікаційну ефективність*, яка розкривається здебільшого в кількох специфічних формах - резонансному й дифузійному ефектах, а також ефектах «стартового вибуху», супровідних можливостей та акселерації.

- *Дифузійний ефект* виконується тоді, коли певне господарсько-управлінське рішення, нововведення організаційного, технічного, соціального чи економічного характеру розповсюджується на інші галузі, унаслідок чого здійснюється його мультиплікація [34, с. 252].

Тому, аналізуючи економічну літературу можна зробити висновок, що існують різні підходи до її тлумачення ефективності. Має перевагу точка зору, згідно якої «ефективність» – це відношення кінцевих результатів до витрат (ресурсів), інакше кажучи так зване «традиційне» визначення. Залежно від підходу цей термін визначає результативність об'єктів(систем) різного рівня – підприємства, суспільства, системи управління.

Як ми бачимо з вище наведених таблиць, що економічну ефективність можна класифікувати за різними ознаками. Основні види класифікації є наступні:

За структурою організації виробництва

- ✓ Ефективність підприємства в цілому;
- ✓ Ефективність підрозділу;

За характером виробництва;

- ✓ Ефективність поточних витрат;
 - ✓ Ефективність капітальних витрат;
- За напрямком інвестиційної діяльності;
- ✓ Ефективність технічних та технологічних нововведень ;
 - ✓ Ефективність організаційно-управлінських рішень;

У даній роботі ми досліджуємо таке поняття як ефективність виробництва. Тому необхідно з'ясувати що собою являє саме поняття виробництво.

Виробництво можемо описати як систему, де відбувається плановий процес трансформації вхідних елементів (сировини, матеріалів) у корисну продукцію. Інакше кажучи, виробництво показує певну технологію, відповідно до якої відбувається трансформація ресурсів які вкладені у кінцевий результат – продукцію (послуги) [31, с. 188].

Одним із важливих компонентів існування будь-якої держави є виробництво, тому що воно формує її економічну безпеку, стабільність фінансової системи та рівень життя людей.

Васильков В.Г. у своєму підручнику «Організація виробництва» чітко зазначає, що виробництво за ринкових умов має основну мету, згідно зі статутом підприємства, є забезпечення покупця потрібною йому продукцією (послугами) за певні строки, заданої якості та комплектації, з мінімальними затратами для її виготовлення.

Економічний результат функціонування підприємства, його фінансовий стан та майбутній ріст залежать від того, наскільки вміло організовано виробництво, чи відповідає новітнім критеріям оптимальності, гнучкості, мобільності, високої культури, екологічності, конкурентоспроможності тощо.

Економічна ефективність виробництва визначається відношенням одержаних результатів до витрат за собівартістю виробництва і живої праці.

Ефективність виробництва це загальний термін котрий використовують в економічній літературі.

Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції визначає скільки максимально можна отримати продукції з 1га. Землі, при мінімальних затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції.

Михайлов С.І. визначає економічну ефективність як категорію яка визначає дію об'єктивних економічних законів які беруть участь у результативності підприємства. Економічна ефективність показує Горбонос Ф.В [18, с. 326] у своєму підручнику зауважив, що головною характеристикою результативності функціонування аграрних підприємств є ефективність виробництва. Ми розуміємо: ефективно – означає добре і якісно. Утім ці слова не ідентичні, а економічна сутність терміну «ефективність» зовсім не має на увазі дешево. Ефективність служить критерієм всебічної та повної оцінки, адже захід або об'єкт може бути добрим не до кінця, в певному розумінні, але мало ефективним в загальному. Недоцільно також думати, що існує єдиний підхід до такої оцінки. Практика і досвід свідчать: іноді на першому місці можуть бути окремі сторони або елементи об'єкта, які вважаються найважливішими.

Через нестабільну економіку важливим для усіх підприємств є створення ефективних принципів і ефективної системи управління діяльності підприємства.

Управління – це сукупність засобів, форм і методів цілеспрямованого впливу на певний об'єкт з метою досягнути конкретні цілі [22, с. 104].

- ✓ ефективне керівництво, яке гарантує далекосяжний, інноваційний розвиток та стратегічний успіх [33, с. 20].
- ✓ результативне керівництво, котре дає можливість тимчасово реалізовувати короткострокові цілі [30, с. 9].
- ✓ Базою управління є формулювання ефективності її діяльності. Оцінка ефективності базується на основі цілісних методологічних принципів визначення ефективності діяльності.

У якості провідних загальних методів здійснення діяльності на практиці, формулюють наступні:

- ✓ Під час процесу формування і реалізації проектів потрібно об'єднувати науково-технологічний аналіз з комерційним, фінансово-економічним, соціальним, щоб дасть змогу отримати комплексність підходу до їх здійснення;
- ✓ при розгляді ефективності діяльності, співставлення затрат і результатів потрібно брати до уваги зміни цінності грошей у часі;
- ✓ при здійсненні діяльності принципово необхідно враховувати невизначеність і ризику.

Система управління підприємством повинна спричиняти реалізацію його місії, сприяти раціональному застосуванню усіх видів ресурсів та направляти управління на досягнення не лише короткострокових цілей, а й на розвиток його довгострокових переваг.

Економічний ефект може бути як від'ємною величиною, так і додатною, бути виробничим, у формі сільськогосподарського продукту й визначати необхідність проведення заходу, та економічним – у сфері збереження ресурсів, праці, одержання прибутку, а також соціальним, що показує стан умов праці й побуту працівників. Для прикладу, ефект від вживання добрив виявиться у вигляді приросту врожаю, а від застосування кормових добавок – у зростанні приросту живої маси тварин.

Критерій ефективності – категорія, яка показує на підставі для оцінювання ефективності, є її мірилом.

Критерій – це ознака, на основі якої визначаються параметри на майбутнє або відображається діяльність. Критерій слід розуміти як властивість ефективності, якість що показує найістотнішу його суть, іншими словами є головним принципом оцінки. Який зображає певні виробничі відносини та добротний аспект цих відносин, тому повинен знаходитися в нерозривному взаємозв'язку зі особливими економічними законами, передусім з головним економічним законом цього способу виробництва.

Критерій як вимір економічної ефективності визначається через показники. Які, здебільшого, служать тільки кількісним виразом названого вимірника, зображаючи динаміку і рівень ефективності.

Комплексний підхід до управління ефективністю діяльності можна зобразити у наступному вигляді (рис. 1.2) [35, с. 276].

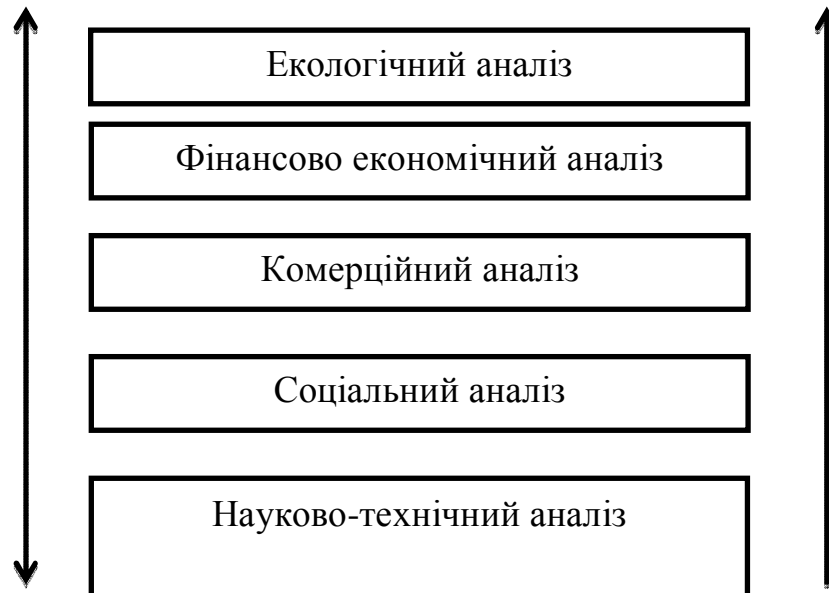

Рис. 1.2. Управління ефективністю діяльності підприємства

Управління ефективністю діяльності це система методів та принципів розробки і реалізації управлінських рішень за всіма основними критеріями діяльності підприємства.

Ефективна робота системи управління ефективністю діяльності підприємства здебільшого залежить від ефективності її організаційного забезпечення. Система організаційного забезпечення управління ефективністю діяльності підприємств характеризується взаємопов'язаною сукупністю внутрішніх служб та підрозділів підприємства, які долучаються до розробки та прийняття управлінських рішень з окремих проблем планування, формування, розподілу і використання прибутку і несуть відповідальність за результати цих рішень.

1.2. Показники, що характеризують управління ефективністю виробництва

Здебільшого не існує одного загального показника який визначає економічну ефективність діяльності аграрного підприємства. Ця оцінка базується на використанні системи взаємопов'язаних показників натурального та вартісного обрахунку, які характеризують дію і форми вияву об'єктивних економічних законів у матеріальному виробництві аграрної галузі економіки, з врахуванням її якостей, вплив різних чинників на процес виробництва.

Однією вимогою до показників оцінювання роботи підприємства - вони повинні найоб'єктивніше показувати ступінь ефективності виробництва. Тому показники не можуть бути одними для всього сільського господарства, деяких його галузей і видів продукції, а мають враховувати специфіку виробництва. Необхідність використання системи показників зумовлена різним характером виміру ефекту і різним за економічною природою видом використовуваних ресурсів.

Одним із важливих та необхідних критеріїв ефективної діяльності сільськогосподарського виробництва є ступінь забезпечення потреб суспільства у продуктах харчування, а також промисловість у сировині, торгівлю у продовольчих товарах.

Економічна ефективність виробництва визначається за підтримкам економічних показників, котрі позначають кількісну і якісну характеристику процесів і явищ в економіці, простого і розширеного відтворення, числовим виразом окремих категорій і понять.

Економічні показники є проявом кількісних і якісних змін які відбуваються в економіці сільськогосподарських виробництв. Їх розмір залежить від росту аграрного виробництва, і показує його об'єктивність і вірогідність [6, с. 154].

Економічні показники – це один із важливих інструментів оцінки планування та управління діяльності усіх підприємств.

В економічному аналізі застосовуються такі показники:

- ✓ звітності
- ✓ обліку
- ✓ вибіркового спостережень
- ✓ аналітичних досліджень

Планування являю собою розробку завдань виробництва на перспективний і поточний періоди, прогнозує порівняння користі застосування різних видів ресурсів або поєднання їх у певному періоді та можливості змінити їх у майбутньому. Кожна з цілей, які стоять перед виробництвом, вимагає аналізу низки показників, що дає можливість зробити конкретні висновки щодо поведінки підприємства. Звітність підприємства є джерелом інформації: звіт про фінансові результати, річний бухгалтерський баланс, звіт про рух коштів, звіт про рух капіталу та ін.

Коли ми отримали дані звітності, то маємо можливість розрахувати кінцевий результат діяльності виробництва. Функціонування підприємства можна розглянути за економічними показниками, об'єднаними у групи, кожна з яких визначає економічний потенціал підприємства, конкурентоспроможність, економічну ефективність та фінансову стійкість.

Економічний потенціал підприємства розкривають:

- ✓ активи фірми,
- ✓ прибуток чистий і валовий,
- ✓ обсяг продажів,
- ✓ власний і позичковий капітал,
- ✓ основний і оборотний капітал,
- ✓ науково-дослідні роботи,
- ✓ виробничі потужності та ін. [33, с. 196].

Усі ці показники класифікуються за певними ознаками.

Кількісні показники відображають розмір об'єктів господарської діяльності. Зокрема кількість реалізованої продукції, кількість працівників, вартість основних виробничих фондів та ін.

Якісні показники описують особливості та властивості досліджуваних подій, рівень їх розвитку, застосування ресурсів, ефективність діяльності. Зразком якісних показників є фондовіддача, продуктивність праці, рентабельність.

Натуральні показники характеризують розмір явища у фізичних одиницях виміру (обсяг, довжина, вага); вартісні - позначають величину економічних об'єктів та процесів у вартісному значенні (ціна, собівартість, прибуток); трудові – описують витрати праці та її ефективність (трудомісткість, продуктивність праці) [13, с. 105].

Абсолютні показники виявляються в грошових, натуральних вимірах або через трудомісткість (обсяг випущеної продукції в гривнях, виробнича площа у квадратних метрах, витрати праці в людино-годинах).

Відносні показники відображають відношення абсолютних показників і визначаються у відсотках, коефіцієнтах, індексах (відсоток реалізації договору щодо постачання продукції, коефіцієнт оновлення основних фондів, індекс цін).

• **До вартісних показників у сільському господарстві належать:**

Валова продукція – сума виробленої продукції усіх галузей сільськогосподарського виробництва у вартісній формі.

Кінцева продукція – це частка валової продукції яка надходить у товарний оборот і на особисте споживання, а також на збільшення запасів.

$$КП = ВП - ПВП \quad (1.1)$$

де ВП – валова продукція,

ПВП – продукція виробничих потреб.

Товарна продукція – це частина валової продукції яка призначена для реалізації.

Чиста продукція – створена частка валової продукції.

$$\text{ЧП} = \text{ВП} - \text{МЗ} \quad (1.2)$$

де, МЗ – матеріальні витрати.

Реалізована продукція – це продукція котра відвантажена споживачеві, та за яку прийшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства.

Обсяг реалізованої продукції визначається за формулою :

$$\text{РП} = \text{ТП} + (\text{Згп} - \text{Згк}) + (\text{Пвп} - \text{Пвк}) \quad (1.3)$$

де, Згп, Згк – залишок готової нереалізованої продукції відповідно на початок та кінець планового року грн.

Пвп, Пвк – залишки продукції відвантаженої, за яку термін оплати не настав і продукції на відповідальному зберіганні у покупців.

• **До натуральних показників належать :**

Урожайність сільськогосподарських підприємств – це середній збір того чи іншого виду продукції з одиниці площі, та розраховується наступним чином:

$$U_p = \frac{\text{Валовий збір}}{\text{Площа посіву}} \quad (1.4)$$

Найбільш загальним показником на підприємстві є рентабельність (прибутковість). Рентабельність це відношення прибутку до витрат фірми, завдяки яким отриманий цей прибуток. У господарській діяльності існує декілька показників рентабельності:

- ✓ норма прибутку у витратах;
- ✓ норма прибутку у ціні;
- ✓ норма прибутку у капіталі.

Норма прибутку у витратах – відношення прибутку з одиниці продукції до витрат на одиницю продукції.

$$\text{Норма прибутку у витратах} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Витрати}} \times 100\% \quad (1.5)$$

Норма прибутку у ціні – відношення прибутку з одиниці продукції до ціни одиниці продукції.

$$\text{Норма прибутку у ціні} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Ціна}} \times 100\% \quad (1.6)$$

Норма прибутку у капіталі – відношення загального прибутку до загального капіталу, вкладений у певну діяльність.

$$\text{Норма прибутку у капіталі} = \frac{\text{Загальний прибуток}}{\text{Капітал вкладений}} \times 100\% \quad (1.7)$$

Ефективність діяльності підприємства оцінюється також багатьма іншими показниками.

Капіталовіддача характеризує ступінь продуктивності основних виробничих засобів, показує скільки продукції випущено на одиницю вартості цих засобів.

$$\text{Капіталовіддача} = \frac{\text{Обсяг виготовленої продукції}}{\text{Вартість основного виробничого капіталу}} \quad (1.8)$$

Капіталомісткість – це обернений показник до капіталовіддачі і характеризує витрати основних засобів у розрахунку вартості на одиницю продукції.

$$\text{Капіталомісткість} = \frac{\text{Вартість основного виробничого капіталу}}{\text{Обсяг виготовленої продукції}} \quad (1.9)$$

Матеріаломісткість – характеризує вартість поточних матеріальних витрат на одиницю виготовленої продукції.

$$\text{Матеріаломісткість} = \frac{\text{Вартість поточних матеріальних витрат}}{\text{Обсяг виготовленої продукції}} \quad (1.10)$$

Рис. 1.3. Показники економічної ефективності [25, с. 285]

Матеріаловіддача – обернений показник до матеріаломісткості.

$$\text{Матеріаловіддача} = \frac{\text{Обсяг виготовленої продукції}}{\text{Вартість поточних матеріальних витрат}} \quad (1.11)$$

Продуктивність праці – характеризує випуск продукції на одного зайнятого працівника або одиницю робочого часу.

$$\text{Продуктивність праці} = \frac{\text{Обсяг продукції}}{\text{Витрати живої праці}} \quad (1.12)$$

Трудомісткість – це обернений показник до продуктивності праці [15].

Фондовіддача показує ефективність використання затрат попередньої праці, втіленої в основні виробничі фонди, і показує, скільки отримано валової продукції в розрахунку на одиницю фондів.

$$\text{Фондовіддача} = \frac{\text{Випуск продукції}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}} \quad (1.13)$$

Фондоозброєність економічний показник, який визначає рівень технічного забезпечення праці, обсяг основних виробничих фондів, які використовує один працівник. Розраховується за формулою:

$$\text{Фондоозброєність} = \frac{\text{Середньорічна вартість основних виробничих фондів}}{\text{середньорічна чисельність працівників}} \quad (1.14)$$

Фондозабезпеченість підприємства – це вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, що припадає на 100 га с/г угідь. Визначається за формулою:

$$\text{Фзб} = \frac{\text{Середньорічна вартість основних виробничих фондів}}{\text{площа угідь}} \quad (1.15)$$

Узагальнюючий показник ефективності використаних ресурсів [50, с. 255] може бути показник затрат на одиницю товарного продукту, який розкриває рівень поточних витрат для виробництва і збуту виробів (рівень собівартості). Звісно, до собівартості продукції спожиті ресурси залучаються

у вигляді амортизаційних відрахувань (основні фонди і нематеріальні активи), оплати праці (персонал), і матеріальних витрат (оборотні фонди).

Таблиця 1.4

Система показників ефективності діяльності підприємства

[35, с. 115]

Узагальнюючі показники	Показники ефективності використання		
	праці (персоналу)	виробничих фондів	фінансових коштів
Виготовлення чистої продукції на одиницю витрат ресурсів	Темпи зросту продуктивності праці	Загальна фондovіддача (за обсягом продукції)	Оборотність оборотних коштів
Ступінь задоволення потреб ринку	Частка приросту продукції за рахунок збільшення продуктивності праці	Фондовіддача активної частини основних фондів	Рентабельність оборотних коштів
Прибуток на одиницю загальних витрат	Відносне вивільнення працівників	Рентабельність основних фондів	Відносне вивільнення оборотних коштів
Рентабельність виробництва	Коефіцієнт застосування корисного фонду робочого часу	Фондомісткість одиниці продукції	Питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції)
Витрати на одиницю товарної продукції	Трудомісткість одиниці продукту	Матеріаломісткість одиниці продукції	Рентабельність інвестицій
Частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва		коефіцієнт	Строк окупності
		використання важливих видів матеріалів	вкладених інвестицій

Серед показників узагальнення ефективності виробництва того чи іншого первинного суб'єкта господарської діяльності виокремлюють передусім відносний рівень задоволення потреб ринку. Його визначаємо відношенням бажаного або фактичного розміру реалізованого товару (надання послуг) суб'єктом господарської діяльності до виявленого попиту споживачів.

До вагомих узагальнюючих показників ефективності виробництва відноситься також частина приросту продукту завдяки інтенсифікації виробництва. Це спричинюється тим, що за ринкових умов господарської діяльності соціально й економічно вигіднішим є не екстенсивний (через зростання застосовуваних ресурсів), а саме інтенсивний (завдяки кращого застосування ресурсів) розвиток виробництва.

Система показників оцінки ефективності діяльності підприємства на основі традиційного підходу

1. *Узагальнюючі показники* – показники першого рівня (визначають ефективність використання відразу всіх ресурсів підприємства):

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середні активи}} \quad (1.16)$$

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{власний капітал}} \quad (1.17)$$

$$\text{Рентабельність продукції} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Поточні витрати}} \quad (1.18)$$

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \quad (1.19)$$

2. Показники другого рівня характеризують ефективність використання окремих видів ресурсів і дають змогу менеджерам зосередити увагу на використанні окремого ресурсу.

Показники ефективності використання основних засобів:

- віддача основних засобів:

$$V_{OZ} = \frac{ВП}{OZ}, \quad (1.20)$$

де ВП – річний обсяг виробленої продукції у вартісних одиницях; ОЗ – середньорічна вартість основних засобів;

- рентабельність основних засобів:

$$R_{OZ} = \frac{П}{OZ} \times 100, \quad (1.21)$$

де П – річний прибуток підприємства;

- коефіцієнт використання виробничої потужності:

$$K_{вп} = \frac{Q}{M}, \quad (1.22)$$

де Q – річний обсяг продукції в натуральних одиницях; M – середньорічна потужність підприємства

Показники ефективності використання обігових коштів

- коефіцієнт обертання:

$$K_{об} = \frac{РП}{O}, \quad (1.23)$$

де РП – дохід від реалізації продукції за період (рік, квартал, місяць);
O – середній залишок обігових коштів підприємства; - рентабельність обігових коштів:

Показники ефективності використання трудового потенціалу підприємства:

- виробіток:

$$W = \frac{Q}{Чпін}, \quad (1.24)$$

де Чпін – середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу;

- вироблена продукція на одиницю фонду оплати праці:

$$\frac{ВП}{ФОП} \quad (1.25)$$

де ФОП – річний фонд оплати праці підприємства;

Показники ефективності використання нематеріальних активів:

- віддача нематеріальних активів:

$$B_{на} = \frac{ВП}{НА}, \quad (1.26)$$

де НА – середньорічна вартість нематеріальних активів рентабельність нематеріальних активів:

$$R_{\text{на}} = \frac{\Pi}{\text{на}} \times 100, \quad (1.27)$$

Показники ефективності інвестицій:

рентабельність інвестицій:

$$R = \frac{\Pi}{K} \times 100, \quad (1.28)$$

у разі нового будівництва;

$$R = \frac{\Delta\Pi}{K} \times 100, \quad (1.29)$$

Ефективність сільськогосподарського виробництва характеризується особливими для цієї галузі показниками. Їх поділяють на дві групи:

- Показники продуктивності:

Урожайність (валовий збір/посівні площі)

Продуктивність тваринництва (надій молока з однієї корови, настриг вовни з однієї вівці тощо.)

- Показники забезпеченості:

Виробництво зерна на душу населення

Державна закупівля сільськогосподарської продукції

Економічне зростання неможливе без забезпечення високої ефективності суспільного виробництва. У широкому розумінні ефективність.

1.3. Теоретична сутність та ефективність виробництва галузі рослинництва

Галузь рослинництва бере свій початок розвитку ще з минулих тисячоліть. За дослідженнями академіка М.І. Вавилова, галузь появилася біля 50 тис. років тому.

Історично впровадження рослинництва ми можемо поділити на декілька періодів.

Перший період це первинне рослинництво мезоліту й неоліту яке появилось з першим розподілом праці, коли людина почала вести осілий

спосіб життя, приручати диких тварин і вирощувати (окультурювати) хлібні злаки, зернові бобові, баштанні та інші рослини.

Другий період у історії це рослинництво рабовласницького суспільства країн Азії, Єгипту, Месопотамії, слов'янських городищ на території України, Греції, Риму, Візантії. В античних країнах вирощували аж по два врожаї на рік. Землероби Риму добре знали роль парів, бобових і сидеральних культур. Третій період розвитку рослинницької галузі охоплює XVIII-XIX ст. Це період зросту капіталізму, який спричинив збільшення чисельності міського населення, потребу у продовольстві та сировині для фабрики і заводів.

Четвертий період заснований так званим «зеленим рухом», зеленою революцією у 1900-х роках. Він фактично триває і тепер.

П'ятий період уособлює інтенсивний розвиток рослинництва який бере свій початок у другій половині XX ст. Він є продовженням «зеленої революції», але базується на сучасних досягненнях біології, селекції, генетики, агрохімії, землеробства, що дають змогу перейти до сучасних технологій вирощування продуктивних сортів сільськогосподарських культур на основі ефективної механізації і електрифікації виробничих процесів, складання програми врожайності, широкого застосування електронно-обчислювальної техніки [30, с. 125].

Вище наведено періодизацію розвитку галузі рослинництва від самих первісних часів людства, коли тільки починались зароджуватись ази обробітку землі. Цей розвиток є основою рослинництва яке ми маємо у сучасному світі.

Рослинництво це галузь виробництва сільськогосподарської продукції, яка відіграє роль найважливішого джерела продовольчих ресурсів людей, основа його цивілізації.

Головною метою рослинництва є започаткування найкращих технологічних умов для виготовлення потрібної кількості якісної рослинницької продукції на основі інтенсивного фотосинтезу в посівах

польових культур при одночасному збереженні або підвищенні родючості ґрунту.

Основними завданнями галузі рослинництва на сучасному етапі є:

- ✓ виготовлення якісної, екологічно чистої продукції за мінімальних енергетичних та трудових затрат при максимальному виробництві її за одиницю часу на одиницю площі, що вимагає широкого застосування сортових, інтенсивних, ресурсозберігаючих екологічно доцільних технологій;
- ✓ взаємозв'язок інтенсивного виробництва продукції рослинництва з комплексом агротехнічних, агрохімічних і меліоративних заходів з приводу збереження та відтворення родючості ґрунтів;
- ✓ вчасна й ефективна сортозміна польових культур та раціональне їх розміщення в сівозміні, спрямоване на покращення умов вирощування і зменшення транспортних витрат на перевезення врожаю;
- ✓ виготовлення продукції рослинництва на основі сучасної високопродуктивної сільськогосподарської техніки та ефективної її використання;
- ✓ боротьба із втратами врожаю під час вирощування польових культур, збирання і перевезення врожаю;
- ✓ ощадне і високоефективне застосування добрив, води для зрошення, засобів захисту рослин, комплексу протиерозійних заходів тощо;
- ✓ на високому рівні фахова кваліфікація працівників усіх ланок агропромислового комплексу і чітка система організаційно-господарських та економічних заходів, а також оперативної інформації для своєчасного і якісного проведення комплексу сільськогосподарських робіт, запобігання виникненню і ліквідація негативних ситуацій в процесі виробництва рослинницької продукції.

У загальному – рослинництво це вирощування різноманітних культур. В свою чергу термін означає вирощування польових культур подібно тому, як плідівництво-садових, а овочівництво – городніх культур.

Інколи бувають культури, які залежно від способу використання, технологій та масштабів виробництва є рослинами польової і городньої культури, тому їх вирощування одночасно розглядається і в рослинництві, і в овочівництві.

Це картопля, гарбузи, столові кавуни, дині, цукрова кукурудза, горох, боби, морква, цикорій та ін. Певні культури розглядаються в рослинництві, а більш предметно як кормові культури в кормовому виробництві: кормові гарбузи і кавуни, кукурудза в структурі зеленого і силосного конвеєра, зернові та зернобобові на зелений корм, силос і сінаж-жито, пшениця, овес, горох, боби, соя, однорічні та багаторічні кормові трави, коренеплоди тощо. [25. с. 365].

Рослинництво є серед основних галузей сільського господарства, її продукція охоплює більшу половину валового виробництва в цілому. Галузь рослинництва відіграє одну із важливих ролей у розвитку решти галузей, а особливо тваринництва, тому що кормова база останнього створюється здебільшого в цій галузі.

Рослинництво складається з декількох галузей: зерновиробництво, буряківництво, картоплярство, овочівництво, садівництво, виноградарство та ін.

У валовому виробництві продукції сільського господарства на рослинництво припадає біля 45%. Тут вирощується майже 350 різних видів рослин. Рослинництво – досить динамічна галузь. Постійно змінюються площі земель які обробляються, здійснюються різні меліоративні роботи, змінюється кількість культивованих культур, удосконалюється спеціалізація та концентрація.

Важливе місце поміж галузей рослинництва займає зернове виробництво, яке становить основу рослинництва і всього сільськогосподарського виробництва.

Хліб та інші продукти, отримані від переробки зерна, посідають провідне місце у харчуванні людей, тому що містять усі речовини і багато мікроелементів, які потрібні для забезпечення життєдіяльності.

Зерно є основною та єдиною сировиною для мукомельної, круп'яної, хлібопекарської, кондитерської, пивоварної, спиртової та комбікормової промисловостей. Отримані продукти від переробки зерна використовують в інших галузях харчової й легкої промисловості. Рівень розвитку зернового виробництва впливає на забезпечення кормами тваринництва, визначає рівень розвитку таких галузей, як свинарство і птахівництво.

Цукровий буряк це культура яка посідає друге місце за масштабами серед головних світових виробників харчового цукру. У нашій країні, як і в інших країнах світу з помірним кліматом, де неможливо обробляти тропічну культуру цукрового очерету, цукровий буряк лишається головним джерелом сировини для виробництва цукру.

В Україні цукровим бурякам відповідає промислове значення і вони виступають єдиним джерелом отримання цінного продукту харчування – цукру. Біологічний міст цукру у коренях становить біля 18,5%, а після переробки цукрових буряків на вітчизняних цукрових заводах його вихід не перевищує 11-12%.

Аграрні підприємства, обробляючи цукрові буряки, отримують вторинну продукцію – гичку, а цукрові заводи, переробляючи їх – мелясу і жом, котрі застосовуються як корм худобі. Коли врожайність цукрових буряків 350 ц/га підприємства одержують біля 50 ц цукру і 56 ц кормових одиниць вторинної продукції, або 100 кормових одиниць з 1 гектара. Присутність цукрових буряків у сівозміні покращує культуру землеробства, посилює продуктивність землі.

З соняшнику одержують харчову олію, яка споживається з їжею, а також використовується в кондитерській, харчовій та легкій промисловості. За споживацькими властивостями олія не поступається тваринним жирам, а в деяких випадках є навіть кращою.

У загальному обсязі виробництва олійних культур в Україні соняшник займає понад 90%, а в структурі посівних площ не менше 10%.

Потреби України в соняшнику становлять близько 1,5 млн. тон на рік. Проте щорічно цей показник має властивість змінюватись залежно від валового використання всіх олій та структури споживання. Загальний обсяг, який перевищує середній рівень споживання, за виключенням інших потреб внутрішнього ринку, експортується у вигляді насіння або продукції переробки.

Можна стверджувати, що вирощування соняшнику стало одним із найприбутковіших видів сільськогосподарської діяльності в Україні.

Таблиця 1.5

**Посівні площі сільськогосподарських культур в Україні
(сільськогосподарські підприємства) тис. га**

Роки	Уся посівна площа	Зернові та зернобобові культури	технічні культури	картопля та овоче-баштанні культури	кормові культури
2000	22362,9	11975,2	3840,4	246,3	6301,0
2005	18415,5	11507,6	4279,9	92,6	2535,4
2010	18995,8	11280,3	6247,5	98,1	1369,9
2011	19493,5	11742,5	6396,3	106,9	1247,8
2012	19493,3	11449,4	6716,7	100,9	1226,3
2013	19811,2	11947,5	6732,0	80,6	1051,1
2014	19265,4	11567,2	6595,3	78,6	1024,3
2015	18834,2	10634,3	7230,9	82,1	886,9

*Дані наведенні з Державної служби статистики України

Соняшник можна охарактеризувати доволі високою олійністю насіння біля 50% і високим заводським виходом олії до 46%. Макуха – другорядний продукт переробки – важливий високобілковий корм для тварин а також сировина для комбікормової промисловості. В 1 кг макухи міститься 357 г перетравного протеїну і 373 г шроту.

Картопля – важлива технічна кормова та продовольча культура. У продовольчому балансі вона займає друге місце після зерна. Середня норма використання картоплі на 1 душу населення становить 112 кг. Що до сировини, то картоплю використовують для одержання спирту і крохмалю

З наведеної нижче таблиці ми спостерігаємо негативний приріст посівних площ на території нашої країни. А також окремо по видах сільськогосподарських культур.

Таблиця 1.6

**Посівні площі за видами сільськогосподарських культур
в Україні тис. га.**

Роки	Зернові та зернобобові культури	Цукрові буряки (фабричні)	Олійні культури	Соняшник	Льон-довгунець	Соя	Ріпак
2000	13646,5	855,6	3256,3	2942,9	23,4	64,8	214,3
2005	15004,8	652,2	4528,7	3742,9	25,5	438,5	207,4
2010	15090,0	500,9	6744,9	4572,5	1,3	1076,0	907,4
2011	15723,8	532,4	6859,4	4739,2	1,7	1134,2	870,0
2012	15449,0	458,4	7353,0	5194,1	2,2	1476,4	566,0
2013	16209,9	279,8	7554,8	5051,3	1,6	1369,9	1017,4
2013	15681,6	279,8	7424,8	4970,0	1,6	1356,7	1008,9
2014	14800,8	331,0	8082,4	5256,5	1,5	1805,8	881,6
2015	14738,4	237,4	8074,3	5104,6	2,0	2158,1	682,4

*Дані наведенні з Державної служби статистики України

У таблиці 1.6 зображено посівну площу за видами сільськогосподарських культур. Розглянувши посіви зернових та зернобобових культур, ми бачимо, що з 2000 року посіви збільшувались до 2013 року, потім помітно спад до 2015 року. По всіх культурах ми можемо

побачити позитивний приріст посіву, проте льон-довгунець почали висаджувати менше з кожним роком (рис. 1.3).

Таблиця 1.7

Урожайність сільськогосподарських культур в Україні ц/га

Роки	Зернові та зернобобові культури	Цукрові буряки (фабричні)	Олійні культури	Соняшник	Льон-довгунець	Соя	Ріпак
2000	18,3	171,0	11,5	11,8	4,2	10,6	8,4
2005	25,9	255,4	12,9	12,8	5,4	14,4	14,7
2010	27,6	281,5	15,6	15,4	4,0	16,2	17,0
2011	39,0	370,9	18,9	19,0	5,9	20,5	17,4
2012	33,4	420,6	17,6	17,4	8,6	17,2	22,1
2013	43,0	419,4	22,3	22,8	7,3	20,7	23,7
2014	47,5	490,2	21,3	20,5	6,3	21,9	25,6
2015	43,8	448,2	21,8	23,0	9,1	18,6	26,1

*Дані наведенні з Державної служби статистики України

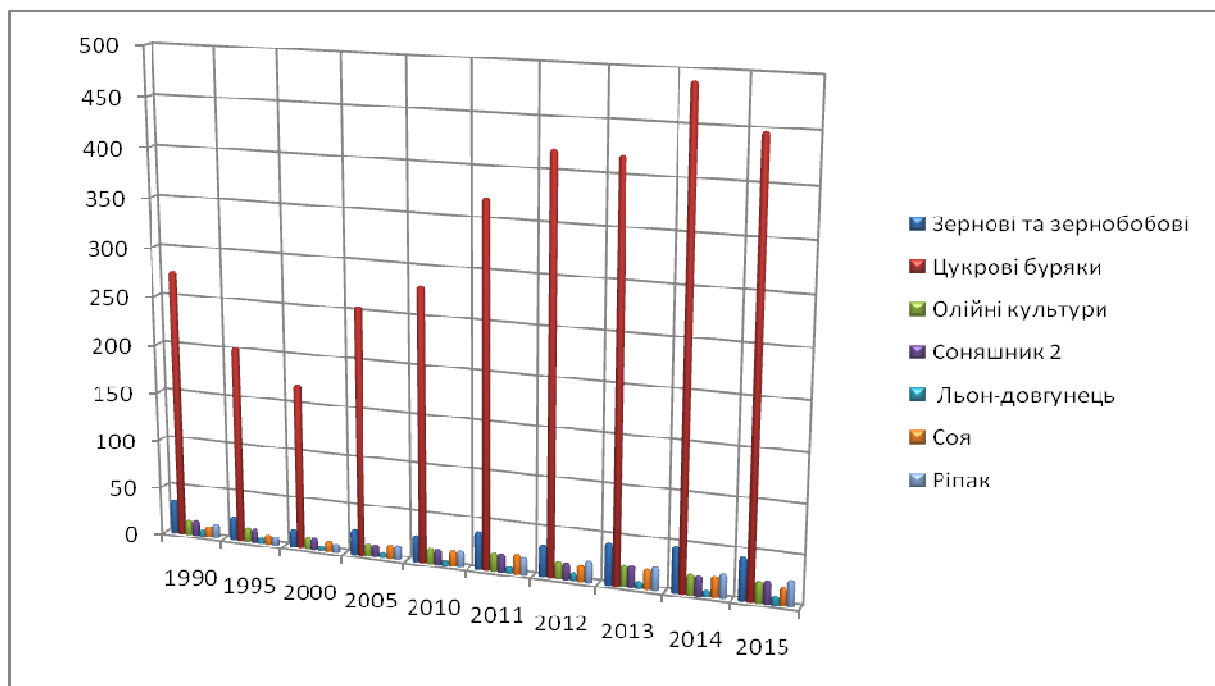

Рис. 1.3. Урожайність сільськогосподарських культур в Україні ц/га

З наведеної вище таблиці ми бачимо ріст урожайності протягом усіх років серед сільськогосподарських культур. Найбільшу урожайність ми спостерігаємо серед цукрових буряків яка становить 448,2 ц/га у 2015 році.

Визначне місце в господарстві Тернопільщини посідає сільське господарство. Для того щоб відбувався розвиток тут є сприятливі економічні й природні умови.

Тернопільська область вважається розвиненим сільськогосподарським і промисловим регіоном України.

Значні трудові і природні ресурси, концентрація переробної промисловості (цукровою, спиртною,) географічне розміщення на перехресті головних транспортних доріг з Східної Європи до Центральної і Західної Європи виділяють область як регіон із сприятливими можливостями для підприємницької діяльності. Рівень земельних ресурсів в області суттєво високий.

Тернопільщина одна із агропромислових областей України. Рослинництво є на першому місці серед видів діяльності аграрних підприємств. Тому ця галузь забезпечує населення потрібними продуктами харчування.

Поміж сільськогосподарських культур, важливу частку посіву займають зернові та цукрові буряки культури. Їх урожайність є досить високою у порівнянні з іншими областями.

Розглянемо динаміку посівних площ в Тернопільській області сільськогосподарських культур (табл. 1.8).

Аналізуючи нижче наведену таблицю, а саме динаміку зібраних площ сільськогосподарських культур протягом 2000-2015 років, ми бачимо що у деяких культур є позитивний приріст, наприклад збір зернових збільшився на 16 % у 2015 році в порівнянні з 2000 р. Тенденція до зросту присутня серед таких культур як : кукурудза на зерно, соняшник, соя, ріпак.

Зібрані площі основних сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств Тернопільської області (тис. га)

Види культур	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. в % до 2000 р.
Зернові та зернобобові культури – всього	381,5	455,2	459,3	493,4	477,3	478,5	442,7	16,0
пшениця	180,3	236,6	221,6	236,7	198,0	196,4	200,8	11,37
ячмінь	103,5	112,1	93,6	101,3	91,6	99,9	93,5	-9,6
жито	9,2	3,2	4,9	2,9	2,9	2,7	2,4	-73,9
овес	13,4	6,8	5,2	6,8	5,2	5,0	4,6	-65,6
кукурудза на зерно	24,5	74,5	109,0	121,0	159,8	153,4	118,5	383,6
гречка	28,0	11,6	17,7	17,2	13,2	9,8	11,0	-60,7
зернобобові	21,3	9,9	7,0	7,2	6,4	11,3	11,8	-44,6
у т.ч. горох	12,4	5,3	2,2	2,6	2,5	6,9	7,0	-43,5
Цукрові буряки (фабричні)	63,9	60,7	59,9	45,9	33,5	37,3	16,5	-74,2
Соняшник	1,5	10,8	13,0	12,2	13,4	19,4	30,9	1960
Соя	0,1	24,5	27,9	37,7	49,9	68,6	104,5	104,4
Ріпак	14,8	52,7	52,9	43,9	59,8	47,5	53,5	261,5
Картопля	72,8	57,4	65,5	65,9	63,2	63,5	57,9	-20,4
Овочі	12,6	9,7	11,4	10,8	11,4	11,4	11,6	-7,9

* Дані наведені з Державної служби статистики України

Також ми бачимо, що серед деяких культур присутній спад по збиранні площ посіву врожаю. На 73,9 % зменшилась площа збору жита на території нашої держави, також присутній спад серед зернобобових, висаджування яких зменшилось у 2015 році на 44,6 % порівнюючи з 2000 роками. Тобто ми бачимо, що в більшості культур присутній спад зібраних площ посіву. Це явище можна пояснити певними кліматичними умовами, а також дотаціями які держава дає підприємствам.

Висновки до розділу 1

Проблема ефективності управління галуззю рослинництва посідає провідне місце серед інших важливих питань та проблем. Оскільки

агропромисловий комплекс України є важливим сектором економіки країни, та є основним бюджетоутворюючим елементом національної економіки в цілому. Зараз економіка України вимагає розвиток аграрного сектора та виробництва для того щоб забезпечити продовольчу безпеку, а також підвищити конкурентоспроможність товару на світовому ринку.

Ефективність – це вміння спричиняти ефект, результативність процесу, котрі визначаються як відношення ефекту до витрат, які забезпечили цей результат.

Ефективність в широкому розумінні – це загальна результативність людської діяльності. Вона відображає співвідношення одержаного корисного результату та обсягу витрачених на це ресурсів.

Є декілька видів ефективності, і однією із них є економічна ефективність. Вона характеризує економічний стан будь-якого підприємства, а саме чи підприємство є рентабельним, наскільки забезпечене основними фондами, та чи праця робітників є ефективною. І для цього використовуються різного роду показники ефективності. Саме показники які використовуються для визначення ефективності діяльності підприємства, допомагають визначити на скільки підприємство є прибутковим, і чи взагалі доцільно продовжувати свою діяльність у цьому ж напрямку.

До важливих показників ефективності діяльності підприємства належать наступні: рентабельність, фондоозброєність, фондооснащеність, валовий прибуток та ін.

Також ми розглядали, саме, значення рослинництва для суспільства, які основні завдання ця галузь виконує, щоб забезпечити населення необхідними продуктами харчування.

У цьому розділі ми здійснили аналіз ефективності посівів рослин в Україні протягом 2000-2015 років, і помітно відбувся спад серед деяких культур. Проте, чорнозем нашої країни дає нам великі можливості для піднесення цієї галузі на високий рівень.

РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В ПАП «АГРОПРОДСЕРВІС»

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного об'єкта

Приватне агропромислове підприємство «Агропродсервіс» засновано 11 червня 1999 року на підставі приватної власності на майно та засоби виробництва, для розвитку та вдосконалення новітніх методів господарювання, забезпечення покращення соціального рівня життя населення, забезпечення їх продуктами харчування, настроювання переробки сільськогосподарської сировини і виробництва товарів широкого використання.

Приватне аграрне підприємство «Агропродсервіс» є юридичною особою відповідно до законодавства України, госпрозрахунковим діючим на принципах самоокупності, самофінансування та самоуправління, має статутний капітал, самостійний баланс, розрахунковий, поточний та інші рахунки в т. ч валютний, в установах банків, круглу печатку, кутовий штамп, емблему, фірмовий знак, фірмові бланки і знаки, інші необхідні атрибути.

Підприємство має особисте майно і відповідає по своїм зобов'язанням в межах майна, яке належить йому.

Засновником Підприємства є громадянин України Баран Андрій Степанович.

Юридична адреса підприємства: с. Настасів, Тернопільська область, Тернопільський район.

Село Настасів перебуває в центральній частині Тернопільської області на відстані 18 кілометрів від Тернополя. На північний захід від села Настасів розташовано село Мар'янівка, на північ — село Хатки і Велика Лука, на схід

— Миролобівка і Лучка, на південний захід — село Йосипівка, на південь — Дворіччя Тербовлянського району і на південний схід — село Конопківка цього ж району.

Настасів знаходиться на Тернопільському плато, безмежні висоти якого у межах села коливаються від 339 до 352 метрів. Найвища точка має висоту 352 метри і зосереджена на північній околиці Настасова, найнижча - на південному сході села, у долині річки Нішла. Поверхня села й околиць - слабо хвиляста рівнина. У геоморфологічному відношенні - це лесове плато із плоскими та слабо хвилястими межиріччями. Леси та лесоподібні суглинки і супіски мають потужність 6-8 метрів.

Що до клімату, то середньорічна температура становить $+6.9$ °С. Середня температура січня - -5.4 °С, а липня - $+6.9$ °С. Середньорічна кількість опадів становить близько 600 міліметрів. Вітри переважають північно-західні та південно-східні.

На землях села Настасів та його околиць переважають опідзолені чорноземи з товщиною гумусованого шару 80-90 сантиметрів. Вміст гумусу становить 3.6-3.8 %, а рівень рН коливається у межах 5.7-5.9. Ґрунти середньо суглисті ґрунти, зернистої структури. У долині річки Нішла поширені лучні ґрунти. Вони карбонатні. Вміст гумусу в них становить близько 4 %, а рівень рН - 6.7-6.9. У заплаві річки переважають лучно-болотні ґрунти.[59]

До важливих завдань підприємства належить насичення ринку високоякісною продукцією, товарами та послугами та продаж на основі одержаного прибутку інтересів засновника підприємства.

Основними сферами діяльності підприємства є виробництво продукції рослинництва та тваринництва, їх реалізація, надання послуг автопарку та машино-тракторного парку, послуги по зберіганню сільськогосподарської продукції.

Площа орендованих земельних угідь Корпорації «Агропродсервіс» [60] сьогоднішні становить 37 тисяч гектарів землі у Тернопільській та Івано-

Франківській областях. Для забезпечення постійного виробничого процесу підприємства, використовують сільськогосподарську техніку відомих компаній світу: Claas, JohnDeere, Lemken, Kuhn.

У господарстві рослинницький напрямок розвивається досить швидко. Ще з самого початку діяльності підприємства, загальна площа земель які є у володінні, збільшилась. Господарство орендує землі у Тернопільській та Івано-Франківській областях. Щодо Тернопільської області, то земля орендована у таких селах як: Настасів, Велика Лука, Лучка, Миролюбівка, Буцнів, Купчинці, Осоховетиць, Вівся, Ярчівці, Золота слобода та інші села.

Основні культури на яких спеціалізується господарство, а саме : пшениця, кукурудза та ячмінь. А також вирощують цукровий буряк, гречку, соняшник, сою, горох та інші культури.

Переважно продукція рослинництва вирощується для подальшої її реалізації переробним підприємствам. Частина її іде на годівлю свиней.

З кожним роком площа посіву сільськогосподарських культур збільшується, так як освоюються нові землі. Урожайність культур зростає, виводяться нові сорти та впроваджуються більш ефективні методи обробки та догляду за землею.

Ще одним напрямком діяльності підприємства «Агропродсервіс» є тваринництво, в якому головні позиції належать свинарству. Виробничі потужності галузі розташовані у Байківцях , Ланівцях та Настасові.

У селі Настасів свинокомплекс складається з репродуктора на 10000 свиноматок, дорощування поросят на 50 тисяч голів, генетичного центру для утримання кнурів потужністю 200 голів з лабораторією штучного осіменіння.

Відгодівля на 4 тисячі свиней знаходиться у Байківцях, у селі Оришківці Лановецького району – відгодівля на 46 тисяч свиней. Введено в експлуатацію три нових репродуктори: в Ланівцях на 2 тисячі голів, у селі Дворіччя Тербовлянського району – 1 тисяча голів, у селі Старе Місто Підгаєцького району – 1 тисяча голів.

На 15 квітня 2015 року загальне поголів'я свиней в корпорації становить 115 222 голів, у тому числі 14026 основних свиноматок.

Свинарство в «Агропродсервісі» почали активно розвивати з 2005 року. Вже через рік господарство отримало статус племінного репродуктора, а в 2009-му — племінного заводу з розведення свиней породи «Ландрас».

В ПАП «Агропродсервіс» старанно стежать за генетичним матеріалом поголів'я, котрий закупають у датської компанії «Дан Бред», яка дає гарантію європейської якості та сталого зростання виробничих показників. У 2011-2013 роках закуплено понад 5000 свиноматок племінної програми «DanBred» (Королівство Данія), що немало покращило виробничі показники свинокомплексу корпорації.

Завдячуючи якісній племінній селекції та збалансованій кормовій базі середньодобовий приріст свиней на стадії відгодівлі становить 900 грам, із середнім виходом 60-62 кг пісного м'яса на 100 кг живої ваги. І це при репродуктивній нормі 12 поросят на 1 свиноматку з більш ніж двома опоросами на рік. Дані показники з усією впевненістю можна вважати одними з кращих в Україні.

В 2011 році для абсолютного забезпечення потреб свинокомплексу власними кормами збудовано потужний комбікормовий завод продуктивністю 300 тонн/добу.

Для покращення ефективності напрямку рослинництва у 2012 році почав роботу насінневий завод потужністю 15 тонн/годину. Відзначаючи те, що ПАП «Агропродсервіс» має статус елітного господарства по виробництві насіння, планові проектні потужності насінневого заводу дають можливість забезпечувати ринок західного регіону якісним посівним матеріалом.

Для створення ефективної та результативної системи безперебійної діяльності підприємства у селищі міського типу Козова у 2009 році реалізовано проект будівництва елеваторного комплексу потужністю одночасного зберігання 70 тисяч тон. Комплекс приймає зерно пшениці, гороху, соняшнику, ячменю, кукурудзи, ріпаку, забезпечує доведення зерна

до товарних кондицій, зберігання та подальше відвантаження його на автомобільний або залізничний транспорт.

Технологічний процес елеваторного комплексу дає змогу механізовано приймати та відвантажувати зернові за допомогою автомобільного, залізничного транспорту.

Доведене до товарного рівня зерно зберігається окремо за видами зернових та сортністю зерна в 6 зерносховищах силосного типу. Конструктивні особливості силосів елеваторного комплексу забезпечують гарантоване збереження якісних показників зерна протягом року. Для зберігання відходів та нетривалого зберігання некондиційного зерна елеваторний комплекс облаштований буферними силосами. Обладнання елеваторного комплексу дозволяє одночасно приймати різні види культур.

Лабораторія елеваторного комплексу забезпечує повний спектр досліджень якості зерна протягом всього часу його зберігання.

Щоб здійснити характеристику діяльності підприємства необхідно проаналізувати низку показників, серед яких є наступні: вартість валової продукції, кількість працівників, площа сільськогосподарських угідь та інші.

Валова продукція – це вартість спільного результату виробничої діяльності підприємства за певний період.

Аналізуючи нижче вказані у таблиці дані розмірів ПАП «Агропродсервіс», можна побачити що вартість валової продукції зросла у 2015 році на 147,1% порівнюючи з 2013 роком, та на 91,8% з 2014 роком. Також збільшився чистий прибуток у 2015 році на 245,7% у порівнянні з 2013 роком, та на 83,1% з 2014 роком. Це свідчить про те, що підприємство розвивається з кожним роком.

Також спостерігаються зміни серед інших показників, наприклад збільшилась кількість працівників на підприємстві, це в свою чергу впливає на виробництво в цілому. На не значний відсоток збільшилась площа сільськогосподарських угідь, порівнюючи 2015 р. з 2013 р., приріст відбувся

на 1,4%. До складу ПАП «Агропродсервіс» увійшли нові орендовані землі Тернопільського району.

Таблиця 2.1

Аналіз розмірів ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 рр.

Показники	Роки			Відхилення, % 2015 р. до	
	2013	2014	2015	2013	2014
Вартість валової продукції, тис. грн.	233294	300585	576543	147,1	91,8
Чистий прибуток, тис. грн.	241995	457142	836647	245,7	83,1
Вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	342841	409552	485229	41,5	18,5
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	244481	296161	440915	80,3	48,9
Середньорічна кількість працівників, чол.	317	413	458	44,5	10,8
в тому числі:					
у рослинництві	194	258	286	47,4	10,8
у тваринництві	123	155	172	39,7	10,9
Площа сільськогосподарських угідь, га	15597	15749	15760	1,4	0,1
в тому числі рілля	15597	15749	15760	1,4	0,1

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” та Форма №2 “Звіт про фінансові результати” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Як було зазначено, ПАП «Агропродсервіс» працює в різних напрямках, тому доцільно визначити виробничий напрям господарства в загальному обсязі виробництва різних видів продукції.

Щоб зрозуміти які галузі більш розвинені у даному підприємстві та виробництво якої продукції є більш продуктивним, використовують такий показник як рівень спеціалізації.

Основним показником який характеризує рівень спеціалізації, є частка продукції головної галузі в структурі товарної продукції, і її визначають за формулою:

$$Kc = 100 / (\sum Um(2i-1)), \quad (2.1)$$

де Kc – коефіцієнт спеціалізації;

Um – частка товарної продукції окремих галузей;

i – порядковий номер частки товарної продукції у ранжованому ряду.

Значення K_c до 0,20 свідчить про низький рівень спеціалізації господарства; 0,21-0,40 — середній; 0,41-0,60 – високий; 0,61 і більше – для поглибленої спеціалізації господарства.

Таблиця 2.2

Визначення рівня спеціалізації ПАП «Агропродсервіс» 2015 р.

Вид товарної продукції	Вартість товарної продукції, тис. грн.	$P, \%$	i	$2i - 1$	$P(2i - 1)$
Зернові та зернобобові	147660	25,6	2	3	76,8
Соя	43219	7,5	3	5	37,5
Ріпак озимий	2583	0,4	7	13	5,2
Цукрові буряки	65947	5,4	5	9	48,6
<i>Разом по рослинництву</i>	<i>259409</i>	<i>44,9</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>X</i>
Вирощування ВРХ в живій масі	1807	0,3	8	15	4,5
Вирощування свиней в живій масі	272950	47,3	1	1	47,1
Молоко	6567	1,1	6	11	12,1
Інша продукція тваринництва	35810	6,2	4	7	43,4
<i>Разом по тваринництву</i>	<i>317134</i>	<i>55,1</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
Всього	576543	100	X	X	275

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “ Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств ” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 рр.

Розрахуємо за формулою 2.1 рівень спеціалізації ПАП «Агропродсервіс».

$$K_c = \frac{100}{275} = 0,36$$

У вище наведеній таблиці ми бачимо, що виділивши два основні напрямки діяльності господарства, можна сказати, що основний напрямок спеціалізації це зерново-свинарський.

Зробивши розрахунки за формулою поданою вище, показник становить 0,36 і це свідчить про те, що рівень спеціалізації господарства є середній.

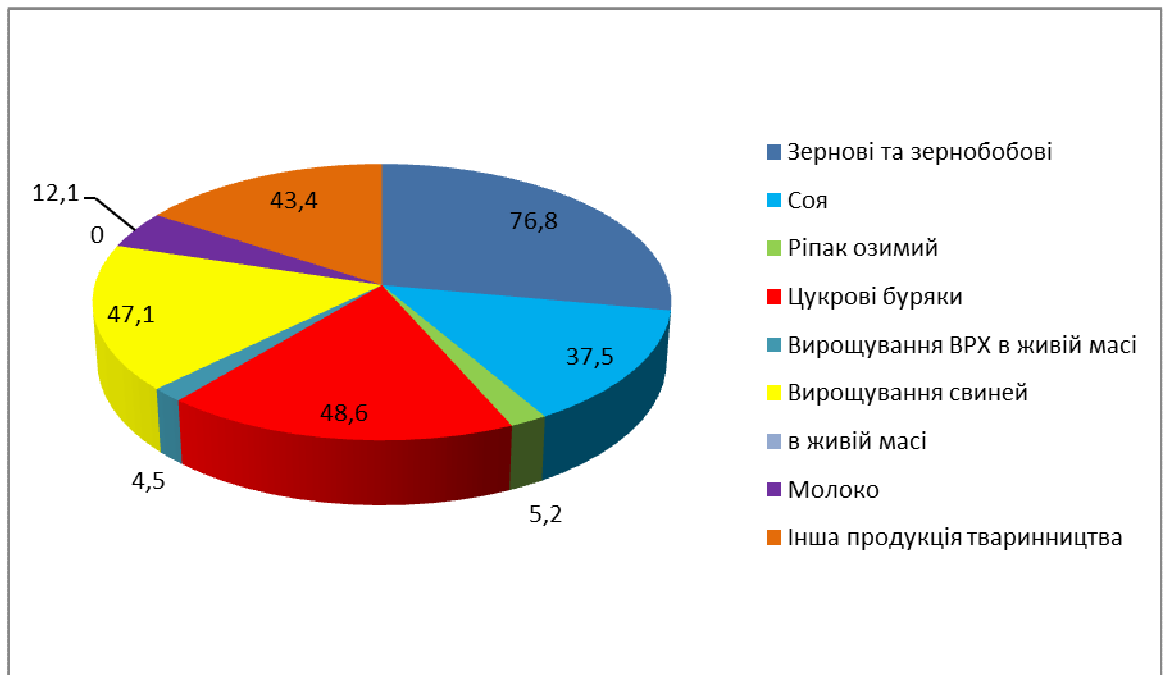

Рис. 2.1. Структура товарної продукції ПАП «Агропродсервіс» у 2015 р.

Одним із найважливіших елементів внутрішнього середовища підприємства є його організаційна структура управління.

Організаційна структура налагоджує розподіл завдань по відділах та підрозділах підприємства; компетентність підрозділів та відділів у рішенні конкретних проблем; загальну взаємодію відділів та підрозділів.

Організаційна структура також має вплив на реалізацію стратегії підприємства, його взаємозв'язок із зовнішнім середовищем та результативне вирішення поставлених завдань.

Під організаційною структурою розуміють склад відділень, служб та підрозділів у структурі управління, системна їх організація, характер підпорядкованості та підзвітності один одному та найвищому органу управління, а також набір координаційних та інформаційних зв'язків, система делегування функцій управління на усіх рівнях і підрозділах управлінської підпорядкованості.

До найвищого керівного органу належить генеральний директор, котрий звільняється та призначається на посаду за рішенням власника.

Генеральний директор відповідає за організацію роботи і ефективну взаємодію всіх цехів, виробничих одиниць та структурних підрозділів, направляє їхню діяльність на вдосконалення і розвиток виробництва з урахуванням соціальних і ринкових переваг, покращення ефективності роботи підприємства, збільшення обсягів збуту продукції та збільшення прибутку, конкурентоспроможності і якості продукції, яка виготовляється, її відповідність світовим стандартам з ціллю заволодінням закордонного і вітчизняного ринку та задоволення потреб населення у відповідних видах вітчизняної продукції.

Використовує заходи щодо забезпечення підприємства високо кваліфікованими кадрами, доцільному використанню і розвитку їхнього досвіду, професійних знань і створення хороших і безпечних для життя і здоров'я умов праці, відповідність вимогам законодавства щодо охорони довкілля. Забезпечує пропорційне поєднання адміністративних і економічних методів керівництва, колегіальність в обговоренні і вирішенні питань, моральних і матеріальних стимул-реакцій покращення ефективності виробництва, застосування принципу матеріальної мотивації і відповідальності кожного працівника за доручене йому завдання і наслідки роботи всього колективу, виплата заробітної плати працівникам у певні терміни.

Органами управління підприємства ПАП «Агропродсервіс» є – засновник (вищий орган управління), Генеральний директор, Дирекція і Директор підприємства.

На рис. 2.1 представлена матрична організаційна структура ПАП «Агропродсервіс».

Матрична організаційна структура займається створенням разом з лінійними керівниками та функціональним апаратом управління непостійних проектних груп, які створюються із спеціалістів функціональних підрозділів і займаються розробкою нових видів продукції (послуг).

До компетенції Засновника підприємства відносяться завдання:

- формулювання термінових напрямів діяльності підприємства, затвердження його планів та звітів про їх реалізацію;
- занесення змін та додатків до статуту підприємства;
- призначення та звільнення генерального директора та членів дирекції, призначення їй посадового окладу;
- прийняття річних звітів функціонування підприємства, затвердження висновків і звітів ревізійної комісії, системі розподілу прибутку і формулювання порядку покриття збитків;
- формування, реорганізація та ліквідація філій та представництв підприємства.

До компетенції директора належить:

- вирішення всіх питань функціонування підприємства, за винятком тих, що відносяться до компетенції засновника, дирекції, генерального директора;
- виконання дій від іменні підприємства, затвердження своїм підписом документів матеріального, фінансового, розрахункового, майнового та кредитного характеру, в тому числі угод, зобов'язань, звітів та балансів, доручень;
- забезпечення виконання рішень засновника, дирекції, генерального директора;
- право відкриття та використання рахунків в банках та інших кредитно – фінансових установах і право першого підпису під фінансовими документами;
- прийняття на роботу та звільнення з роботи працівників підприємства, накладення на них стягнень відповідно до чинного законодавства;
- затвердження штатного розкладу організації пропозицій з питань діяльності підприємства.

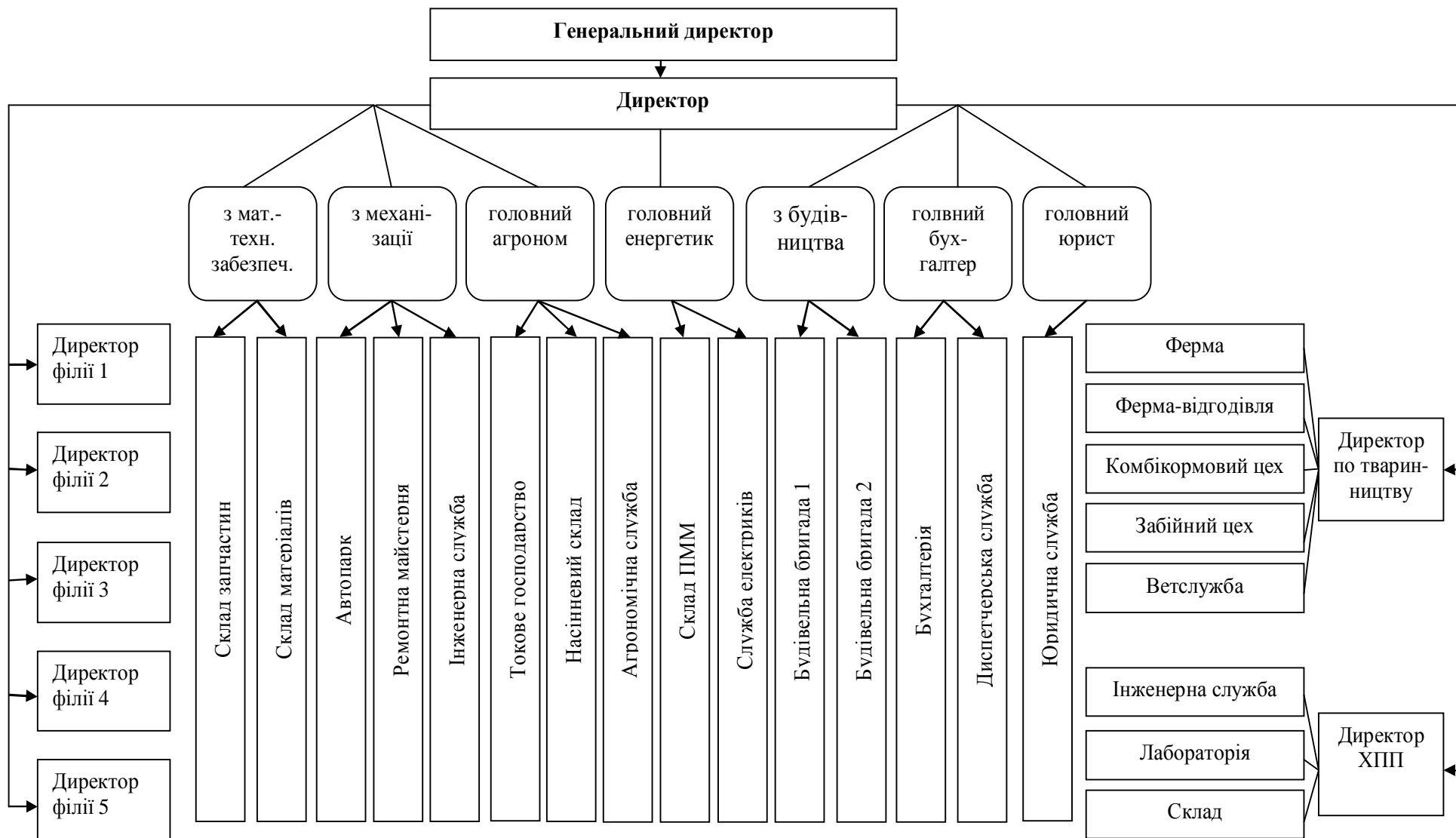

Рис. 2.1. Організаційна структура управління в ПАП «Агропродсервіс»

2.2. Аналіз забезпеченості господарства основними виробничими ресурсами та ефективності їх використання

Максимальна віддача кожного гектара ріллі сівозміни незалежно від типу і виду можлива лише за умови оптимального насичення її відповідними сільськогосподарськими культурами.

Структура посівних площ – це процентне співвідношення посівних площ окремих сільськогосподарських культур.

Визначаючи її, виходять із конкретних економічних і природних умов господарства.

Таблиця 2.3

Динаміка структури посівних площ в ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 рр.

Культура	Роки						Відхилення, %	
	2013		2014		2015		2015	
	га	%	га	%	га	%	2013	2014
Пшениця озима	3287	20,9	2726	17,2	4 310	27,3	31,1	58,1
Пшениця яра	809	5,1	427	2,7	338	2,1	-58,2	-20,8
Гречка	300	1,9	26	0,1	37	0,2	-87,6	43,3
Кукурудза на зерно	4555	29,0	3623	22,9	2890	18,3	-36,5	-20,2
Ячмінь озимий	867	5,5	1051	6,6	1134	7,2	30,8	7,9
Ячмінь ярий	1571	10,0	903	5,7	1381	8,8	-12,1	52,9
Горох	х	х	217	1,4	271	1,7	х	24,8
Соя	1480	9,4	3116	19,7	2826	17,9	90,9	-17,3
Ріпак озимий	2013	12,8	1297	8,2	195	1,2	-90,3	-84,9
Ріпак ярий	х	х	х	х	х	х	х	х
Цукрові буряки	782	4,9	2423	15,3	2378	15,1	204,1	-1,8
Картопля	13	0,08	х	х	х	х	х	х
Всього	15677	100	15809	100	15760	100	0,5	-0,3

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

У таблиці 2.3 представлена структура посівних площ ПАП «Агропродсервіс», підприємство займається вирощуванням таких культур як: зернові та зернобобові, технічні культури, картопля.

Проаналізувавши вище наведену таблицю, можна зробити певні висновки. У 2015 році найбільшу посівну площу займає пшениця озима 58,1 % від загальної посівної площі. Порівнюючи структуру посівних площ 2015 року з 2013, спостерігається збільшення площі посіву серед таких культур як: пшениця озима – 58,1% , ячмінь озимий – 7,9%, гречка – 43,2 % та ячмінь ярий – 52,9%. Зменшилась посівна площа серед таких культур як ріпак озимий на 84,9%, на не значний відсоток спостерігається зменшення посіву цукрового буряка. Можна сказати, що з кожним роком змінюється обсяг посівів культур сільського господарства.

Для повноцінного функціонування підприємства необхідні виробничі фонди. Основні виробничі фонди підприємства це сукупність засобів праці, які переважно беруть участь у циклах виробництва, зберігаючи при цьому свою речову форму і помалу втрачають вартість, яка частками, у міру свого зношування засобів праці переноситься на виготовлений продукт, формуючи частину його вартості (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка основних показників забезпеченості основними виробничими фондами ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 рр.

Показник	Рік			Відхилення, % 2015	
	2013	2014	2015	2013	2014
Вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, тис. грн.	310039	369723	422763	36,5	14,3
Вартість довгострокових біологічних активів, тис. грн.	43442	63857	63727	46,7	-0,2
Площа с/г угідь	15597	15749	15760	1,1	0,1
Середньорічна кількість працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, чол.	317	413	458	44,5	10,9
Фондооснащеність на 100 га, тис. грн.	1987,8	2347,6	2682,5	34,9	14,2
Фондоозброєність 1 працівника, тис. грн.	978,04	815,33	923,1	-5,6	13,2

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств ” та форми №2 “Звіт про фінансові результати”, форми №1 “Баланс” ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 роки.

Фондооснащеність це показник ефективності використання основних фондів на підприємствах, який показує потребу в основних виробничих фондах для реалізації одиниці обсягу робіт.

Фондоозброєність – показує оснащеність праці основними виробничими фондами. Розраховується відношенням середньорічної балансової вартості основних виробничих фондів до середньооблікової чисельності робітників або працівників.

Фондооснащеність розраховується діленням основних виробничих фондів на площу угідь. Здійснивши розрахунок ми бачимо, що фондооснащеність ПАП «Агропродсервіс» зростала протягом трьох років. Наприклад порівнюючи 2015 рік з 2013, приріст відбувся на 34,9% та на 14,2% порівнюючи з 2014 роком. Фондоозброєність розраховується діленням основних виробничих фондів на кількість працівників. В свою чергу, фондоозброєність знизилась у 2015 році на 5,6% порівнюючи з 2013 р., та зросла на 13,2% у порівнянні з 2014 роком.

Спостерігається також збільшення вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення у 2015 році на 14,3% у порівнянні з 2013 роком.

Основні виробничі фонди підприємства – це засоби праці, які беруть участь у більшості виробничих циклах, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, а їх вартість переноситься на виготовлену продукцію частинами в міру зношування.

До структури основних виробничих фондів належать: споруди, будинки, передавальні пристрої, машини і обладнання, інвентар, транспортні засоби, прилади, інструменти (табл. 2.5).

У наведеного рисунку вище чітко бачимо, що найбільшу частку у структурі основних виробничих фондів займають будинки, споруди і передавальні пристрої. Їх частка збільшується з кожним роком у загальній структурі основних виробничих фондів ПАП «Агропродсервіс». До прикладу у порівнянні у 2013 році ця частка складала 73,9% від загальної. У 2015 році збільшилась на 89,5% та у порівнянні з 2014 роком зросла на 19,3%.

**Структура основних виробничих фондів в ПАП «Агропродсервіс»
за 2013-2015 рр.**

Структурні елементи основних виробничих фондів	Роки						Відхилення, %	
	2013		2014		2015		2015	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2013	2014
Основні засоби у сільському господарстві – всього	183018	100	307875	100	367545	100	100,8	19,4
в тому числі будинки, споруди і передавальні пристрої	135266	73,9	214735	69,7	256310	69,7	89,5	19,3
машини і обладнання	37488	20,5	63547	20,6	73118	19,9	95,1	15,1
транспортні засоби	6046	3,3	23176	7,5	23875	6,5	294,8	3,0
інструменти, прилади, інвентар	4218	2,3	6417	2,1	14242	3,9	237,6	121,9

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 роки.

**Рис. 2.3. Структура виробничих фондів
в ПАП «Агропродсервіс» за 2015 р.**

Для цілісної та повноцінної діяльності будь якого підприємства необхідний капітал. В свою чергу капітал поділяється на авансовий та власний.

Авансовий капітал — грошові кошти або майнові цінності, попередньо вкладені в проект до того, як він став дохідним. Кошти, зазвичай надаються під конкретне завдання для його наступної реалізації, у тому числі і створення нового підприємства.

Авансований капітал — первинна сума капіталу у формі певної грошової суми, яку підприємець затрачає на купівлю робочої сили та засобів виробництва для діяльності свого бізнесу й отримання доходу.

Таблиця 2.6

**Динаміка наявності авансованого капіталу
в ПАП «Агропродсервіс», за 2013-2015 рр. тис. грн.**

Складові авансованого Капіталу	Роки			Відхилення, %	
	2013	2014	2015	2015	
				2013	2014
<i>Необоротні активи</i>	342 841	409 552	485 229	41,5	18,5
Незавершене будівництво	16 539	19 316	53 105	221,1	174,9
Основні засоби	263 737	306 875	342 802	29,9	11,7
Довгострокові біологічні Активи	43 442	63 857	63 727	46,7	-0,2
Довгострокові фінансові Інвестиції	19 123	19 504	25 595	33,8	31,2
<i>Оборотні активи</i>	244 481	296 161	440 915	80,3	48,8
Виробничі запаси	86 652	109 655	188 618	117,7	72,1
Поточні біологічні активи	50 715	65 550	82 986	63,6	26,6
Незавершене виробництво	35 681	35 754	50 988	42,9	42,6
Готова продукція	10 440	31 874	13 732	31,5	-56,9
Товари	176	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	39 093	34 907	56 109	43,5	60,7
Грошові кошти та їх Еквіваленти	51	139	166	225,5	19,4
<i>Витрати майбутніх Періодів</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>X</i>	<i>x</i>	<i>X</i>
Всього	1 152 795	1 393 144	1 803 972	56,5	29,5

Джерело: розраховано автором відповідно до форми №1 «Баланс» ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Аналізуючи вище наведену таблицю, можна сказати що необоротні активи зростали протягом останніх трьох років. Наприклад у порівнянні 2015 рік з 2013, приріст відбувся на 41,5%. Порівнюючи 2015 рік з 2014, зріст відбувся на 18,5%.

Серед оборотних активів також відбувся позитивний приріст, наприклад у 2015 році цей показник зріс на 48,8% у порівнянні з 2013 роком.

Власний капітал позначає частку майна підприємства, котра фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства.

Власний капітал — це особисті джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними (засновниками) на підприємстві з уже оподаткованого прибутку.

Таблиця 2.7

Динаміка забезпеченості ПАП «Агропродсервіс» власним капіталом за 2013-2105 рр.

Складові власного капіталу	Роки					
	2013		2014		2015	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Статутний капітал	49	0,02	49	0,02	49	0,01
Інший додатковий капітал	13 154	6,74	13154	6,04	13 154	4,1
Нерозподілений прибуток	181 925	93,2	204434	93,9	304 761	95,8
Всього	195 128	100	217637	100	317 964	100

Джерело: розраховано автором відповідно до форми №4 «Звіт про власний капітал» ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Як зазначено у таблиці 2.7 власний капітал складається з статутного капіталу, додаткового та нерозподіленого капіталів.

Спостерігається зріст нерозподіленого прибутку протягом трьох років на підприємстві ПАП «Агропродсервіс».

Статутний капітал показує зафіксовану в установчих документах загальну вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

Додатковий капітал — це інший капітал, який вкладають учасники товариства або отриманий під час господарської діяльності підприємства у наслідок дооцінки активів, безоплатного одержання необоротних активів, іншого додаткового капіталу.

Нерозподілений прибуток це частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, збільшення статутного капіталу та використання на інші потреби.

Спостерігається тенденція зростання протягом трьох років серед нерозподіленого прибутку.

2.3. Аналіз виробничо-економічних показників та кінцевих результатів діяльності підприємства

Оцінка діяльності та ефективності роботи підприємства здійснюється на основі низки виробничо-економічних показників.

Одним із важливих показників кінцевої діяльності підприємства є рівень продуктивності галузі рослинництва і тваринництва.

Продуктивність підприємства це баланс між усіма чинниками виробництва (матеріальними, фінансовими, людськими, інформаційними).

Аналізуючи таблицю яка вище вказана, ми бачимо що продуктивність галузей рослинництва і тваринництва у 2015 році збільшилась у порівнянні з 2013, зокрема спостерігається ріст серед зернових та зерновобобових рослин, проте знизився показник вирощування ВРХ на 9,5% та у порівнянні з 2014 роком знизився на 13,6%.

Порівнюючи 2015 рік з 2014, спостерігається спад по усіх галузях рослинництва і тваринництва. Єдиною культурою, яка має позитивну тенденцію до зростання урожайності є ячмінь озимий.

Урожайність та урожай є один із важливих результативних показників розвитку продуктивних сил сільського господарства, виробничої діяльності і

використання головного засобу виробництва в сільському господарстві – землі.

Таблиця 2.8

**Динаміка рівня продуктивності рослинництва та тваринництва
в ПАП «Агропродсервіс», за 2013-2015 рр.**

Показники	Роки			Відхилення, % 2015 р. до	
	2013	2014	2015	2013	2014
Пшениця озима	42,8	72,1	74,7	74,5	3,6
Пшениця яра	34,1	62,0	50,7	48,7	-18,2
Кукурудза на зерно	68,6	106,3	88,8	29,4	-16,5
Ячмінь озимий	38,3	55,3	69,1	80,4	24,9
Ячмінь ярий	37,0	70,5	68,4	84,8	-2,9
Гречка	х	х	27,7	х	х
Картопля	120	х	х	х	х
Соя	25,5	28,1	23,9	6,3	-14,9
Ріпак озимий	29,2	33,7	20,5	29,8	-39,2
Цукрові буряки	448,6	630,6	540,1	20,4	-14,3
Вирощування молодняка ВРХ (в живій масі)	2,1	2,2	1,9	-9,5	-13,6
Вирощування свиней (в живій масі)	х	1,2	х	х	х
Надій молока	51,9	60,4	49,7	-9,5	-17,7

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

У рівні урожайності ми бачимо вплив сукупності природних і економічних умов, у яких здійснюється сільськогосподарське виробництво, зміни в агротехніці, техніці, технології і організації виробництва. Від рівня урожайності в певній мірі залежить розмір валового збору і ці показники ефективності рослинництва і сільського господарства в загальному, як собівартість продукції, продуктивність праці, фондівіддача, валовий і чистий дохід, рентабельність та ін.

Урожай (валовий збір) – це валовий обсяг продукції даної культури або групи культур, одержаної з усієї площі посіву або угідь в господарстві, районі, області, країні.

Урожайність – середній вихід певного продукту з одиниці площі посіву (гектара, квадратного метра, дерева тощо) цієї культури (групи однорідних культур) або з одиниці площі сільськогосподарських угідь.

Аналізуючи дані таблиці 2.9, ми знаходили урожайність по кожній культурі шляхом діленням валового збору на площу посіву. У 2014 році найбільша урожайність спостерігається у кукурудзи на зерно 106,3 ц/га. Найменша урожайність спостерігається у гречки 19,1 ц/га.

Таблиця 2.9

**Вплив основних факторів на валові збори ПАП «Агропродсервіс»
в 2014-2015 рр.**

Культури	Площа посіву, га		Урожайність, ц/га		Валовий збір, ц		Відхилення урожайності 2015 р. в % до 2014 р.
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	
Зернові та зернобобові	8973	10361	81,9	75,5	735711	782233	-7,8
Пшениця озима	2726	4310	72,1	74,7	196558	322160	3,6
Пшениця яра	427	338	62,1	50,7	26490	17155	-18,3
Гречка	26	37	19,1	27,6	495	1024	44,5
кукурудза на зерно	3623	2890	106,3	88,9	385355	257122	-16,5
Ячмінь озимий	1051	1134	55,3	69,1	58143	78363	24,9
Ячмінь ярий	903	1381	70,6	68,4	63727	94479	-3,1
Горох	217	271	22,8	44,1	4943	11930	93,4
Соя	3116	2826	28,1	23,9	87628	67767	-14,9
Ріпак озимий	1297	195	33,7	20,5	43700	4000	-39,2
Цукрові буряки	2423	2378	630,6	540,1	1528095	1284339	-14,3

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

У 2015 році відбулись деякі зміни серед рослин по урожайності. Найвища урожайність ми бачимо у кукурудзи на зерно 88,9 ц/га. Проте найменша урожайність у 2015 році належить сої.

Для того щоб зробити повний аналіз собівартості виробленої на підприємстві продукції потрібно здійснити розрахунок виробничої собівартості окремих видів продукції тваринництва та рослинництва усього, а також на 1 ц кожного виробленого виду продукції.

**Структура виробничої собівартості основного виробництва в
ПАП «Агропродсервіс» за видами продукції, 2015 р.**

Вид продукції	Вироблено продукції, ц	Виробнича собівартість		Собівартість 1 ц продукції, грн.
		тис. грн.	%	
<i>Продукція рослинництва – всього</i>	x	259409	100	x
пшениця озима	322160	55733	21,5	17,3
пшениця яра	17155	2824	1,1	16,5
гречка	1024	624	0,2	60,9
кукурудза на зерно	257122	51372	19,8	19,9
ячмінь озимий	78363	15713	6,0	20,1
ячмінь ярий	94479	17213	6,6	18,2
Горох	11930	4181	1,6	35,0
Соя	67767	43219	16,6	63,7
ріпак озимий	4 000	2583	0,9	64,5
цукрові буряки	1284339	65947	25,4	5,1
картопля	x	x	x	x
інша продукція рослинництва	x	x	x	x
<i>Продукція тваринництва – всього</i>	x	317134	100	x
вирощування ВРХ на м'ясо в живій масі	1026	1807	0,6	176,1
вирощування свиней на м'ясо в живій масі	169167	272950	86,1	161,3
молоко	18917	6567	2,1	34,7
інша продукція тваринництва	x	35810	11,3	x
<i>Продукція сільського господарства і послуги</i>	x	x	x	x

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Собівартість продукції це витрати підприємства на виготовлення загальної кількості товарів, або одного товару у грошовій формі.

У вище наведеній таблиці зображена собівартість окремих видів продукції 1 центнера. Здійснивши ряд розрахунків ми бачимо, що найбільша собівартість притаманна ріпаку озимому 64,5 грн/ц. В свою чергу найменша собівартість спостерігається у картоплі – 5,1 грн/ц.

Валова продукція у сільському господарстві — це первинний результат взаємодії між факторами виробництва, матеріальною і вартісною основами інших заключних результатів, що в натуральній формі представлені всіма

виробленими протягом року первісними продуктами рослинництва і тваринництва, а у вартісній — оцінений за порівнянням цін відповідного року.

Таблиця 2.11

**Динаміка виробництва валової продукції
в ПАП «Агропродсервіс», тис. грн.**

Вид валової продукції	Роки			Відхилення, %	
	2013	2014	2015	2015 до	
				2013	2014
<i>Продукція рослинництва – всього</i>	123 498	175 313	259 409	110,1	47,9
Зернові та зернобобові – всього	80 852	88 649	147 660	82,6	66,5
Пшениця озима	20 474	22 594	55 733	172,2	146,6
Пшениця яра	3 759	2 737	2 824	-24,8	3,1
Гречка	1 218	221	624	-48,7	182,3
Кукурудза на зерно	38 323	48 268	51 372	34,0	6,4
Ячмінь озимий	6 463	6 543	15 713	143,1	140,1
Ячмінь ярий	10 615	7 182	17 213	62,1	139,6
Горох	X	1 104	4 181	X	278,7
Соя	37 713	28 137	43 219	14,6	53,6
Ріпак озимий	15 679	16 712	2 583	-83,5	-84,5
Ріпак ярий	X	X	X	X	X
Цукрові буряки	12 745	41 815	65 947	417,4	57,7
Картопля	235	X	X	X	X
Інша продукція рослинництва	X	X	X	X	X
<i>Продукція тваринництва – всього</i>	109 796	168 762	317 134	188,8	87,9
Вирощування ВРХ на м'ясо в живій масі	1 948	1 216	1 807	-7,2	48,6
Вирощування свиней на м'ясо	100 984	158 101	272 950	170,3	72,6
Молоко	3 629	4 212	6 567	80,9	55,9
Інша продукція тваринництва	3 235	5 233	35 810	1006,9	584,3
Продукція сільського господарства і послуги – всього	233 294	344 075	576 543	147,1	67,5

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

З таблиці 2.11 ми бачимо, що загальний показник валової продукції стрімко зростає протягом 2013-2015 років. Порівнюючи 2015 р. з 2013 р., то виробництво валової продукції зріс на 147,1 %, та у порівнянні 2015 рік з 2014 на 67,5%. Також відбулось збільшення по окремих видах валової продукції рослинництва і тваринництва. Найбільшу участь у збільшенні

валової продукції беруть зернові та зернобобові культури, кукурудза на зерно та цукрові буряки. Що до галузі тваринництва, стрімко зростає вирощування свиней на м'ясо.

Товарна продукція — це одна із частин валової продукції, яку реалізовано за межі підприємства різним покупцям. Вона розраховується в натуральній і вартісній (грошовій) формах.

Таблиця 2.12

**Динаміка вартості товарної продукції в ПАП «Агропродсервіс»
за 2013-2015 рр., тис. грн.**

Вид товарної продукції	Роки			Відхилення, % 2015 до	
	2013	2014	2015	2013	2014
<i>Продукція рослинництва – всього</i>	80 896	151 644	203 588	151,6	34,2
Зернові та зернобобові – всього	52 578	92 891	113 633	116,1	22,3
Пшениця озима	6 309	18 808	47 959	660,2	154,9
Пшениця яра	1 613	1 747	1 515	-6,1	-13,3
Гречка	67	331	219	226,8	-33,8
Кукурудза на зерно	32 651	60 017	33 447	2,4	-44,3
Ячмінь озимий	1 920	2 230	7 120	270,8	219,3
Ячмінь ярий	10 018	9 366	21 440	114,1	128,9
Горох	X	392	1 933	X	393,1
Соя	2 832	2 406	18 797	563,7	681,2
Ріпак озимий	16 975	18 016	3 000	-82,3	-83,3
Цукрові буряки	8 439	38 331	68 158	707,6	77,8
Картопля	72	X	X	X	X
<i>Продукція тваринництва – всього</i>	120 181	221 217	422 635	251,6	91,0
Вирощування ВРХ на м'ясо в живій масі	719	706	1 134	57,7	60,6
Вирощування свиней на м'ясо в живій масі	107 087	205 267	354 930	231,4	72,9
Молоко	3 970	5 695	8 280	108,5	43,4
Інша продукція тваринництва	8 405	9 549	58 291	593,5	510,4
<i>Послуги в сільському господарстві</i>	20 735	13 686	18 638	-10,1	36,2
Продукція сільського господарства і послуги – всього	221 812	386 547	644 861	190,7	66,8

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Аналізуючи нижче наведену таблицю 2.12 вартості товарної продукції, ми можемо зробити висновки, що протягом трьох років товарність збільшується серед деяких продуктів, і також спостерігається і від'ємний приріст. Найбільша товарність у 2015 році належить пшениці озимій 47 959 тис. грн. Найменша товарність спостерігається у гречки 219 тис. грн..

Щодо галузі тваринництва, товарна вартість вирощування свиней на м'ясо стрімко зросла у порівнянні 2015 рік з 2013 – 231,4%, також вирощування ВРХ на м'ясо має додатній показник.

Вагомою умовою збільшення обсягу реалізації продукції є підвищення товарності виробництва.

Рівень товарності — являє собою відношення реалізованої продукції до валової. Товарність виробництва залежить не лише від раціонального використання продукції, а й від збільшення її виробництва. Це зумовлюється тим, що частина продукції, яка не реалізується, а використовується для внутрішньогосподарських виробничих потреб, є порівняно незмінною величиною. Тому зі зростанням обсягу валової продукції товарна її частина зростає більшою мірою, яка зумовлює підвищення товарності виробництва.

У наведеній таблиці 2.13 показано відносний та абсолютний рівень товарності продукції.

Найвищий рівень відносної товарності у галузі рослинництва спостерігається серед таких культур, як ячмінь ярий товарність якого складає 81,0% пшениця озима – 51,7%. Наступною культурою по відносній товарності з наведеної таблиці вище кукурудза на зерно відносна товарність якої 50,9%.

Продукція галузі тваринництва має високі показники товарності, найвищою серед яких є товарність молока – 94,7%.

**Товарність основних видів сільськогосподарської продукції
в ПАП «Агропродсервіс» у 2015 році, %**

Вид товарної продукції	Зібрана площа, га/ середньорічне поголів'я, голів	Валова продукція, ц	Товарна продукція, тис. грн.	Товарність, %	
				Відносна	Абсолютна
<i>Продукція рослинництва</i>					
Зернові та зернобобові – всього	10361	782233	404819	51,7	39,1
Пшениця озима	4310	322160	166638	51,7	38,6
Пшениця яра	338	17155	4685	27,3	13,8
Гречка	37	1024	283	27,6	7,6
Кукурудза на зерно	2890	257122	130913	50,9	45,3
Ячмінь озимий	1134	78363	22187	28,3	19,5
Ячмінь ярий	1381	94479	76530	81,0	55,4
Горох	271	11930	3583	30,0	13
Соя	2826	67767	22210	32,7	7,8
Ріпак озимий	195	4000	4000	100	2,0
Цукрові буряки	2378	1284339	762102	59,3	320
<i>Продукція тваринництва</i>					
Вирощування ВРХ на м'ясо (в живій масі)	516	1026	524	51,0	1,0
Вирощування свиней на м'ясо в живій масі	x	169167	143950	85,1	x
Молоко	380	18917	17914	94,7	47,1

Джерело: розраховано автором згідно форми № 50-СГ “Основні економічні показники роботи сільгосп підприємств” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Прибуток — сума, на яку доходи переважають пов'язані з ними витрати. Прибуток також розуміють як суму, на яку відбувся зріс власного капіталу компанії за певний період у результаті діяльності цієї компанії.

Прибуток — частина вартості додаткового продукту, яка виражається у грошах; одна із частин чистого доходу; грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основна форма грошових накопичень господарського суб'єкта.

Прибуток — одне з головних джерел формування фінансових ресурсів підприємства та формування фондів грошових коштів підприємства. На операційну діяльність використовується близько 95% прибутку.

Таблиця 2.14

Динаміка фінансових показників господарської діяльності**ПАП «Агропродсервіс» за 2013-2015 рр., тис. грн.**

Стаття прибутку	Роки			Відхилення, +/- 2015	
	2013	2014	2015	2013	2014
Валовий прибуток	94130	168 546	291 794	209,9	73,1
Прибуток від операційної діяльності	79191	175 043	304 269	284,2	73,8
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	40 866	100 327	238 398	483,3	137,6
Чистий прибуток	40 866	100 327	238 398	483,3	137,6

Джерело: розраховано автором згідно форми №2 “Звіт про фінансові результати” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Аналізуючи таблицю 2.14 яка вище вказана, можна сказати що весь прибуток протягом трьох років має позитивний приріст.

Валовий прибуток зріс на 209,9% у порівнянні 2015 рік з 2013, та на 73,1% порівнюючи з 2014 роком.

Прибуток від операційної діяльності також зріс протягом останніх трьох років. Наприклад порівнюючи 2015 з 2013 роком – 284,2% приросту.

Також прибуток від звичайної діяльності та чистий прибуток показують приріст протягом 2013-2015 років.

Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства показує показник рентабельності виробництва.

Рентабельність – це відносний показник ефективності виробництва. У здебільшого він розраховується як відношення прибутку до витрат, і є нормою прибутку.

Тому потрібно виділяти показники, які використовуються для оцінки ефективності використання на виробництві авансованих ресурсів (капіталу) і поточних витрат, та показники, за допомогою яких визначаються прибутковість і ефективність використання майна підприємства.

Рентабельність – це вартісний, якісний показник, який визначає рівень віддачі затрат або ступень використання ресурсів, які наявні, в процесі виробництва та продажу продукції.

Таблиця 2.15

Динаміка рентабельності виробництва ПАП «Агропродсервіс»

Показники	Роки			Відхилення, %	
				2015	
	2013	2014	2015	2013	2014
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	241995	457142	836647	245,8	83,0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	147865	288596	544853	268,4	88,8
Валовий прибуток, тис. грн.	94130	168546	291794	209,9	73,1
Рентабельність, %	63,6	58,4	53,5	-15,8	-8,4

Джерело: розраховано автором згідно форми №2 “Звіт про фінансові результати” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

У таблиці 2.15 зображено динаміку рентабельності виробництва ПАП «Агропродсервіс».

Зробивши необхідні розрахунки рентабельності, ми бачимо що цей показник знижується протягом трьох років.

Порівнюючи 2015 рік з 2013 роком рентабельність знизилась на 15,8%, та у порівнянні з 2014 роком, рентабельність знизилась на 8,4%.

Причини зниження рентабельності підприємства залежать від багатьох факторів, наприклад: курс валют, який спричинив зростання вартості затрат, зменшення в свою чергу врожайності культур.

Рентабельність підприємства безпосередньо залежить від досягнутого рівня ефективності окремих видів виробництв.

Провівши ряд розрахунків рентабельності окремо по видах продукції рослинництва, з таблиці ми бачимо, що найбільш рентабельною культурою є пшениця яра, її рентабельність у 2015 році склала 53,5 %, другою культурою по рентабельності виступають цукрові буряки 36,2%.

**Рентабельність виробництва окремих видів продукції в ПАП
«Агропродсервіс» за 2015 р.**

Вид товарної продукції	Вартість товарної продукції, тис. грн.	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Рентабельність, %
<i>Продукція рослинництва – всього</i>	203588	168111	21,1
Пшениця озима	47959	36870	30,1
Пшениця яра	1515	987	53,5
Гречка	219	219	0
Кукурудза на зерно	33447	33447	0
Ячмінь озимий	7120	5690	25,1
Ячмінь ярий	21440	17830	20,2
Горох	1933	1606	20,5
Соя	18797	18114	3,8
Ріпак озимий	3000	3303	-9,2
Цукрові буряки	68158	50045	36,2
<i>Продукція тваринництва – всього</i>	422635	274955	53,7
Вирощування ВРХ на м'ясо в ж. м.	1134	1009	12,4
Вирощування свиней на м'ясо в живій масі	354930	220907	60,6
Молоко	8280	7949	4,2
Інша продукція тваринництва	58291	45027	29,4
Роботи та послуги на сторону	18638	20961	-11,1
<i>Продукція сільського господарства і послуги – всього</i>	644861	463964	38,9

Джерело: розраховано автором згідно форми №2 “Звіт про фінансові результати” ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району, Тернопільської області за 2013-2015 роки.

Спостерігається також зниження рентабельності серед ріпаку озимого на 9,2 % Роботи та послуги показують від’ємний приріст.

Висновки до розділу 2

Зробивши розгорнутий аналіз приватного агропромислового підприємства «Агропродсервіс», можна зробити певні висновки. Дане підприємство є одне з провідних серед інших підприємств Тернопільщини, і займається виробництвом сільськогосподарської продукції, основний

напрямок діяльності – рослинництво. Також ПАП «Агропродсервіс» має свинокомплекс який нараховує більше ніж 40 тисяч голів.

Підприємство займається переробкою м'яса на ковбасні вироби, чим і славиться Тернопільський м'ясокомбінат. Таким чином підприємство забезпечує робочі місця і дає змогу персоналу зростати у своїх кваліфікаційних здібностях.

У скорім часі планують запуснути лінію виробництва різноманітних м'ясних консервацій як у бляшаній, так і скляній тарі. Відновлюються багатофункціональні потужні холодильні камери для охолодження свинини та яловичини.

М'ясокомбінат забезпечить замкнутий цикл виробництва у корпорації «Агропродсервіс», яка входить до ТОП-5 найбільших виробників свинини в Україні. Він також дасть поштовх до інтенсивного розвитку в області не лише свинарства, а й м'ясного скотарства, в тому числі – в індивідуальних господарствах.

Підприємство забезпечене основними виробничими фондами, за допомогою яких здійснюється повноцінна та ефективна діяльність для отримання максимального результату.

Для аналізу діяльності підприємства використовується низка економічних показників таких як : вартісні та кількісні показники валової та товарної продукції, ефективність використання основних виробничих ресурсів підприємства, собівартість основних видів продукції та їх рентабельність.

Рентабельність підприємства протягом останніх трьох років знижується, це зумовлено багатьма факторами серед яких найвагоміші це ріст курсу валюти на ринку, що впливає на ріст ціни на сировину.

РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦЬКИХ ГАЛУЗЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Основні напрямки підвищення економічної ефективності підприємства

Усі підприємства ведуть свою діяльність та застосовують заходи для підвищення ефективності, але тільки оцінка того, від чого залежить ця ефективність, може привести до хороших результатів.

Для того щоб підприємство вийшло на світовий ринок, необхідно виробництво конкурентоспроможної продукції та послуг. Щоб реалізувати цей перехід, слід мати напрямки та механізми які б змогли охопити всю сферу виробництва для забезпечення конкурентоспроможності продукції . І для цього необхідно сформувані чіткий механізм удосконалення ефективної діяльності підприємства.

Підвищення ефективності функціонування підприємства базується на досягненнях техніки і науки, прогресивного, вітчизняного та зарубіжного досвіду. Як ефективніше використовуються новітні досягнення техніки і науки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні (щодо виробничих) соціальні цілі суспільного життя [46, с. 264].

На практиці велике значення має, знайти напрямки підвищення ефективності функціонування підприємства. Щоб розв'язати це завдання потрібного значення приймає класифікація чинників його збільшення. Загалом всі чинники підвищення ефективності функціонування підприємств зводяться до таких напрямків [14, с. 469]:

- ✓ напрями розвитку та удосконалення виробництва і іншої продукції;
- ✓ управління затратами та ресурсами;

- ✓ напрямки покращання системи управління організацією та усіма видами її діяльності.

В економіці ефективність тлумачать як максимальне застосування всіх ресурсів підприємства. Необхідно правильно обрати стратегію самого виробництва та необхідні розміри виробництва продукції які забезпечать потрібний обсяг реалізації і відповідні прибутки. Тому виробнича діяльність підприємства, важко визначається загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення.

Ефективність виробництва – це відображення кінцевих результатів які спрямовання на використання засобів, предметів праці і робочої сили на виробництві за певний проміжок часу. В загальному економічну ефективність виробництва також розглядають як загальну продуктивністю виробничої системи.

Будь-який процес виробництва на підприємстві здійснюється за допомогою трьох основних складових:

- Персонал
- Праця
- Предмет праці

Персонал на підприємстві за допомогою засобів праці виконує виробничі і побутові послуги, а також продукує суспільно корисну продукцію.

Завдання підвищення ефективності виробництва на підприємстві полягає в здійсненні найбільш допустимого результату на кожен одиницю витрачених матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Кількісний прояв цього критерію відображається через певні економічні показники ефективної діяльності підприємства [16, с. 66].

- ✓ Показники узагальнюючі економічної ефективності виробництва (ступінь реалізації потреб ринку, виробництво продукції на одиницю затрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, дохід на

одиницю валових витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від застосування одиниці продукції);

- ✓ Показники ефективності застосування живої праці (трудомісткість одиниці продукції, умовне вивільнення працівників, темпи зростання продуктивності праці, частина зросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності реалізації робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);
- ✓ Показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондомісткість продукції, фондovіддача основних фондів, рентабельність основних фондів, фондovіддача активної частини основних фондів);
- ✓ Показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріалovіддача, матеріаломісткість продукції, коефіцієнт використання важливих видів сировини та матеріалів, затрати енергії та палива на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);
- ✓ Показники ефективності використання фінансових коштів (коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

Головні фактори підвищення ефективності виробництва – це підвищення технічного рівня виробництва, а також удосконалення управління та організації виробництва і праці, зміна виробництва, покращення якості природних ресурсів тощо.

Загалом усі заходи для покращення ефективної діяльності підприємств можна поділити на три напрямки (рис. 3.1): [25, с. 55].

Рис. 3.1. Напрями підвищення ефективності роботи підприємств

З рисунку бачимо, що усі методи підвищення ефективної роботи підприємства є взаємозалежними. Проте, найважливішого значення набувають методи, визначені третьою групою (напрямом), тому що їх мобілізація передбачає застосування місця реалізації в системі управління діяльністю. [11, с. 469-470]

Рівень соціальної та економічної ефективності виробництва перш за все залежить від багатьох чинників. І тому для практичного вирішення завдань

управління ефективністю, суттєвості набуває класифікація чинників її росту за конкретними ознаками.

Класифікацію факторів зросту ефективності виробничо-економічних та інших систем діяльності слід здійснювати за трьома критеріями:

- видами затрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- шляхами розвитку та удосконалення виробництва (діяльності);
- місцем реалізації в системі управління виробництвом (діяльністю).

Класифікація чинників зростання наведено нижче на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Класифікація чинників зростання ефективності

Підвищення ефективності функціонування підприємства базується на досягненнях техніки і науки, прогресивного, вітчизняного та зарубіжного досвіду. Як ефективніше використовуються новітні досягнення техніки і науки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні (щодо виробничих) соціальні цілі суспільного життя [41].

На практиці велике значення має, знайти напрямки підвищення ефективності функціонування підприємства. Щоб розв'язати це завдання потрібного значення приймає класифікація чинників його збільшення. Загалом всі чинники підвищення ефективності функціонування підприємств зводяться до таких напрямків [14, с.469]:

- ✓ напрями розвитку та удосконалення виробництва і іншої продукції;
- ✓ управління затратами та ресурсами;
- ✓ напрями покращання системи управління організацією та усіма видами її діяльності.

До першої групи мобілізації факторів можемо віднести заходи щодо підвищення поточного виробничого функціонування організації: зростання продуктивності праці та зменшення зарплатоємності виробництва продукції зниження загальної ресурсомісткості підприємства (зменшення матеріаломісткості, енергоємності, фондомісткості, тощо). Все це підштовхує організацію до доцільного використання природно-сировинних ресурсів.

Активне залучення вказаних факторів передбачає виконання таких заходів, як: прискорене уведення результатів організаційного та науково-технічного прогресу в практичну діяльність підприємства; удосконалення виробничої та організаційної систем управління, форм і методів організаційної діяльності, її мотивації і планування; підвищення конкурентоспроможності і якості виготовлюваної продукції; удосконалення і постійне коригування всіх видів діяльності для забезпечення їх законам сучасності. Всі зазначені напрями власне представляють другий напрям залучення факторів підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Проте фундаментального значення набувають чинники, визначені третьою групою, тому що їх залучення передбачає визначення місця виконання в системі управління діяльністю. Тут варто розглядати зовнішні та внутрішні фактори стосовно підприємства. Тому що факторами внутрішнього середовища можна керувати на рівні підприємства, а от

зовнішніми факторами управляти майже неможливо, бо вони вимагають зазвичай істотних структурних зрушень, розгалуження інфраструктури підприємства, притягнення інституціональних механізмів для забезпечення відповідних передумов діяльності підприємства, і взагалі - покращення та розробки дієвих державних соціальних та економічних планів розвитку суспільства [11, с. 469-470].

Горбонос Ф.В у своєму підручнику зазначив [20, с. 338] що, до основних напрямів розвитку й удосконалення ефективності діяльності підприємств відносять:

1. впровадження прогресивних виробничих технологій;
2. раціональну концентрацію і спеціалізацію виробництва;
3. удосконалення оплати та організації праці;
4. впровадження здобутків науково-технічного прогресу та передового досвіду;
5. вдосконалення структури виробництва і системи управління;
6. підвищення конкурентоспроможності й якості продукції;
7. різносторонній розвиток і вдосконалення зовнішньо економічного функціонування підприємства.

Капінос Г.І. у своєму підручнику «Організація та планування виробництва» наводить певні фактори щодо підвищення ефективності виробництва підприємства, які класифікуються за наступними ознаками [21, с. 112]:

- ✓ за джерелами покращення ефективності: зменшення трудомісткості, фондомісткості, матеріаломісткості, та капіталомісткості виробництва, економії часу, доцільного використання природних ресурсів;
- ✓ за основними напрямками розвитку і удосконалення виробництва, які відображують комплекси технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких здійснюється економія суспільної праці. Найважливіші з них наступні: запровадження досягнень науки та

техніки; зріст технічного рівня виробництва; покращення якості продукції; вдосконалення галузевої структури; вдосконалення організації виробництва на основі підвищення рівня його концентрації, спеціалізації, кооперування, комбінування і територіальної організації; вдосконалення господарського механізму – керування, планування та економічного стимулювання в усіх ланках;

- ✓ залежно від сфери реалізації фактори діляться на народногосподарські, міжгалузеві, регіональні, галузеві та внутрішньовиробничі.

Підприємство здійснює свою діяльність в конкретному економічному середовищі, котре має вплив на його роботу. Довершеність амортизаційної та податкової систем, фінансова та кредитна політика держави, рівень регулювання цін у національній економіці, прогресивність і стабільність норм чинного законодавства, система ліцензування - ці та інші, незалежні від підприємства, фактори безумовно впливають на ефективність його функціонування. Це приводить до визначення поміж чинників підвищення ефективності функціонування групи неконтрольованих підприємством чинників. Покращання механізму економічного впливу на підприємства - головна функція держави на дорозі до підвищення ефективної роботи суб'єктів національної економіки.

Одним із головних шляхів підвищення ефективності виробництва є покращення використання землі і зростання урожайності (рис. 3.3) [20, с. 342].

Використання ресурсних факторів дозволить підприємству розробити програму заходів, які спрямовані на підвищення ефективної діяльності за рахунок особистих можливостей, у подібних напрямках.

Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів

Інтенсивні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів:

- ✓ удосконалення структури основних засобів підприємства;

- ✓ автоматизація й механізація виробництва;
- ✓ технічне переозброєння підприємства;

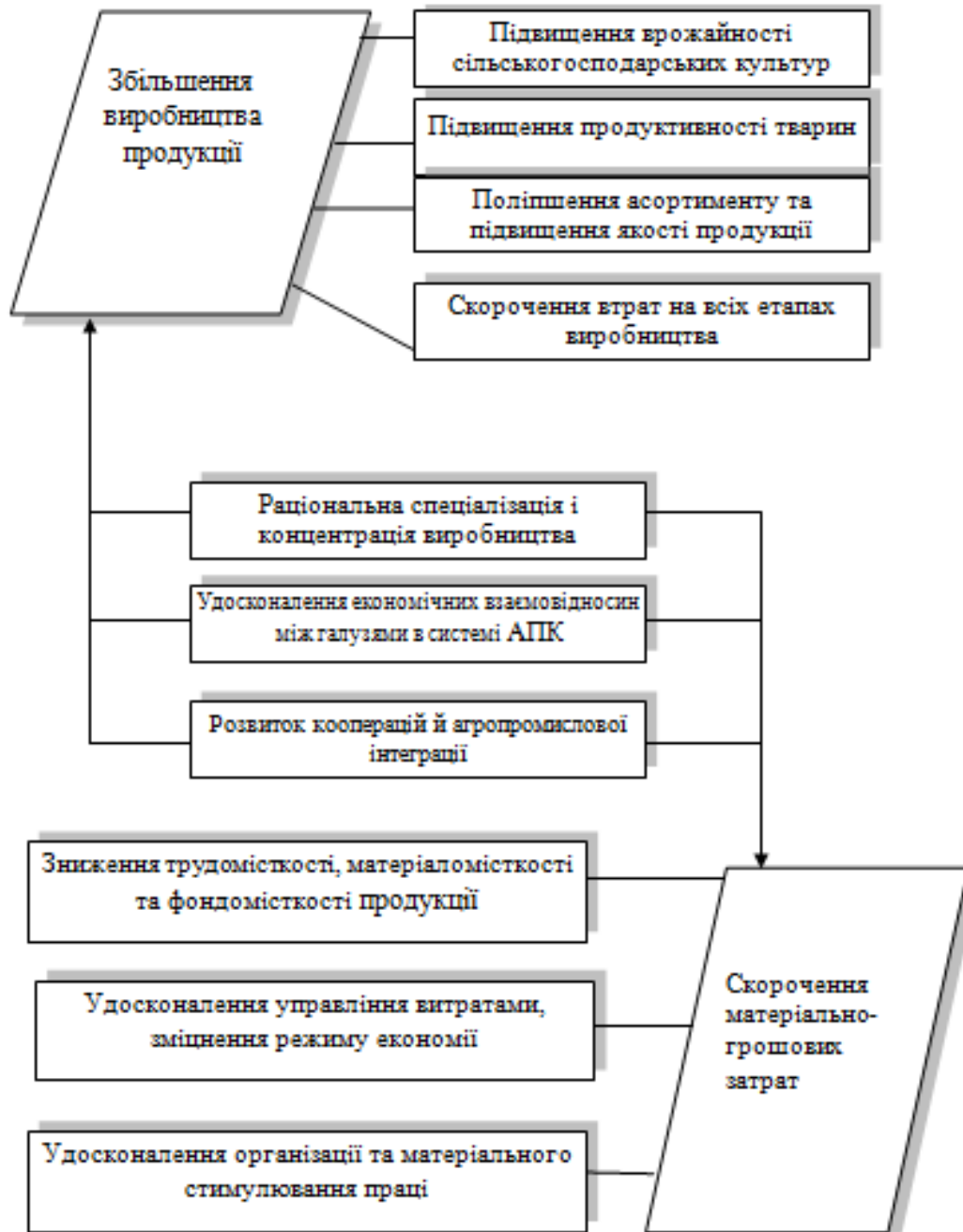

Рис. 3.3. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства

- ✓ скорочення тривалості циклу виробництва;
- ✓ удосконалення структури виробничого обладнання (ліквідація проблемних місць);

- ✓ покращення технологічних процесів;
- ✓ застосування прогресивних форм організації праці і виробництва;
- ✓ усунення негативних етапів у виробничому процесі;
- ✓ підвищення професійно-кваліфікаційного рівня персоналу, який обслуговує об'єкти основних засобів, та ін.
- ✓ комплексне використання і поліпшення якості сировини;
- ✓ забезпечення найбільшого завантаження виробничої потужності підприємства.

Екстенсивні шляхи підвищення ефективності використання основних засобів:

- ✓ зменшення простоїв обладнання шляхом підвищення якості ремонтного обслуговування, вчасного забезпечення основного виробництва висококваліфікованим персоналом, матеріалами, сировиною, напівфабрикатами, паливом,;
- ✓ підвищення коефіцієнта змінності роботи обладнання;
- ✓ зменшення кількості непрацюючого спорядження та ін.

Напрямки прискорення обертання оборотних коштів.

На етапі формування виробничих запасів:

- ✓ виготовлення найкращих розмірів виробничих запасів;
- ✓ застосування практичних схем постачання матеріальних ресурсів.
- ✓ застосування при створенні виробничих запасів принципу оптимального співставлення кошти та ціни;

У сфері виробництва:

- ✓ зменшення тривалості процесу виробництва;
- ✓ впровадження передових ресурсозберігаючих технологій;
- ✓ зниження енерго і матеріаломісткості продукту;

- ✓ ошадливе використання матеріальних ресурсів; комплексна переробка сировини і використання відходів; організація використання вторинних ресурсів;
- ✓ оновлення виробничої інфраструктури підприємства;
- ✓ створення системи мотивації за розумне використання матеріальних ресурсів.

У сфері обігу:

- ✓ покращання маркетингової діяльності підприємства;
- ✓ пришвидшення процесу продажу готової продукції;
- ✓ стимулювання збуту продукції;
- ✓ вдосконалення системи виплат за відвантажену продукцію;
- ✓ ефективне управління дебіторською заборгованістю;
- ✓ пошук найкращих схем взаємодії з банківськими установами з приводу залучення коштів і виконання розрахунків.

Напрямки підвищення ефективності роботи персоналу:

- ✓ створення оптимального складу персоналу;
- ✓ автоматизація й механізація виробництва;
- ✓ заміна існуючих технічних засобів на прогресивніші;
- ✓ оновлення устаткування;
- ✓ запровадження прогресивних технологічних процесів;
- ✓ удосконалення організації та управління виробництва і праці;
- ✓ поглиблення спеціалізації виробництва;
- ✓ збільшення реального фонду робочого часу;
- ✓ створення розумних структур управління;
- ✓ створення відповідного морально-психологічного клімату у колективі;
- ✓ моральне мотивування працівників;
- ✓ покращення системи підготовки і перепідготовки персоналу;
- ✓ вдосконалення системи оплати праці;

✓ використання системи участі робітників у прибутках.

Одним із елементів ефективної діяльності підприємства є рентабельність, яка відіграє провідну роль в діяльності підприємства. Тому на даному етапі розвитку підприємницької діяльності необхідно підвищувати рівень рентабельності.

Рентабельність трактується як один із важливих показників, котрий визначає кінцевий результат діяльності підприємства і є суттєво складною економічною категорією як з точки зору її трактування, так і через існування різних показників, що застосовується для її оцінки.

Якщо говорити про досліджуваний об'єкт у даній дипломній роботі, то ПАП «Агропродсервіс» працює досить ефективно. Для цього підприємство створює усі умови. У 2012 році було побудовано насінневий завод, з прилеглими лабораторіями, де є можливість спеціалістам здійснювати дослідження зерна, та робити висновки.

Ефективність підприємства дає змогу отримувати максимальний прибуток. Тому можна сформулювати деякі напрямки щодо підвищення ефективної діяльності ПАП «Агропродсервіс». По – перше, необхідно здійснювати обґрунтовані сівоzmіни, які дають змогу не виснажувати землю, та давати кращу урожайність. По – друге, потрібно оновлювати технічне обладнання, та закупляти більш новітні технічні засоби, які дадуть змогу зменшити використання трудових ресурсів, часових затрат і збільшать процент прибутковості виробництва.

3.2. Напрямки підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва як одного із факторів ефективності виробництва

Уперше термін «конкурентоспроможність» зустрічається наприкінці 1970-х рр. М. Портером. Він вважає що, конкурентоспроможність це властивість товару змагатися на ринку рівноцінно разом з присутніми там аналогічними товарами.

Одним серед важливих складників ринкової економіки є конкуренція. Саме конкуренція спонукає суб'єктів господарської діяльності до боротьби за найкращі та вигідні умови виробництва, продажу і купівлі та отримання найбільших прибутків серед конкурентів. Серед основних методів конкурентної боротьби є покращення якості продукції, швидке оновлення асортименту, формування попиту, а також тимчасове зниження цін.

Конкуренція трактується як змагання між суб'єктами господарської діяльності з метою досягнення першості над іншими суб'єктами, внаслідок чого споживачі мають можливість вибирати товар між кількома продавцями.

Під конкурентоспроможністю продукції розуміють сукупність її властивостей, що показує міру задоволення певної потреби проти репрезентованої на ринку аналогічної продукції. Вона дає змогу витримувати конкуренцію на ринку, тобто мати певні важливі привілеї над товарами інших товаровиробників [16].

В загальному, для точнішого розуміння конкурентоспроможності продукції продуценту необхідно знати:

- конкретні вимоги потенційних покупців (споживачів) до товару який пропонується на ринку;
- можливі розміри та динаміку попиту на продукцію;
- рівень розрахунковий ринкової ціни товару;
- передбачуваний рівень конкуренції на ринку відповідних товарів;
- основні параметри продукції основних конкурентів;
- більш перспективні ринки для конкретного товару та етапи закріплення на них;
- термін окупності сукупних витрат, зв'язаних із проектуванням, продукуванням і просуванням на ринок нового товару [16].

Усе більше виникають такі проблеми, як зріст населення на планеті, вичерпність природних ресурсів, дбайливе відношення до навколишнього природного середовища, розвиток науки та технологій.

Введення на продовольчий ринок України товарів вітчизняного виробництва, в тому числі рослинництва, а також просування вітчизняних товарів на міжнародні ринки є першочерговим завданням та невід'ємним критерієм розвитку нашої держави.

Досліджуючи значення конкурентоспроможності продукції, вчені, підсумувавши всі складові, з'ясували, що це – її якість та споживчі властивості, які забезпечує її конкурентні привілеї та її прибуткову реалізацію продукції.

Знаходження нових шляхів для підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва зумовлюються тенденціями часу.

Конкурентоспроможність товару переважно характеризується різними складовими: особливостями даного товару; властивостями товарів які конкурують; особливостями покупців; загрозою що появляться нові конкуренти; загрозою появи товарів-замінників; незалежністю постачальників; вибірковістю покупців; суперництвом конкурентів між собою.

Конкурентоспроможність – термін відносний, який охоплює сукупність різних складових дослідження ринку. Він прогнозує сегментування та диференціювання ринку, технологічні відмінності, економію, яка зумовлена збільшенням масштабів виробництва та зменшенням витрат на виробництво. [20, с. 141-144].

Конкурентоспроможність товару виступає основною умовою конкурентоспроможності підприємства на ринку і визначною базою прибутковості її функціонування. Часто під конкурентоспроможністю товару мають на увазі:

- ✓ властивості товару та його обслуговування, які характеризується ступенем потенційного або реального задоволення ним визначеної потреби, у порівнянні з аналогічними товарами, запропонованими на цьому ринку;
- ✓ характеристику товару, яка показує його відмінні властивості від

продукту – конкурента за ступенем відповідності конкретній суспільній потребі та за витратами на її задоволення;

- ✓ здатність товару відповідати вимогам ринку у період, який аналізується;
- ✓ спосібність витримувати конкуренцію на ринку [38, с. 231].

Аналізуючи термін конкурентоспроможності продукції, вчені, підсумували всі складові, та визначили, що це:

- ✓ якість товару,
- ✓ споживчі властивості,
- ✓ вартісні характеристики (з позиції споживача);
- ✓ виробнича капіталомісткість,
- ✓ все, що забезпечує її конкурентні привілеї та прибуткову реалізацію (з позиції виробника).

Вагомою особливістю сільськогосподарського виробництва є те, що частка продукції використовується в наступному процесі відтворення як сировина, в більшій мірі, це твердження відноситься до рослинницької продукції, тому що всі кормові культури, велика частина зернових слугують сировиною для тваринницької продукції.

У той же час, велика частина рослинницької продукції реалізується без попередньої обробки, це означає що вона є товаром для кінцевого споживача. Ця ж продукція може використовуватись як сировина для переробної промисловості і доходить до кінцевого покупця в зміненому вигляді. Таким чином, після стадії виробництва продукція рослинництва проходить шлях від виробника до споживача по різних каналах. Це створює необхідність диференційованого підходу до оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва.

Зернова галузь відноситься до основних галузей агропромислового комплексу та є базою аграрного сектору. Вона є необхідною галуззю економіки країни, її діяльність характеризує об'єми, пропозиції та оцінку

основних видів продуктів для мешканці країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва.

Зерно завжди є та буде джерелом харчування усіх країн, воно в свою чергу гарантує продовольчу безпеку. Це поширений товар на світовому, та внутрішньому ринках сільськогосподарської продукції, а зерновий ринок — один з найбільш досконалих і передбачуваних у світі.

Сьогодні однією суттєвою умовою конкурентної спроможності виробництва аграрної продукції а також, продукції рослинництва, є її безпека. Всесвітнім продовольчим самітом 1996 р. було схвалено, що продовольча безпека працює, коли всі люди в будь-який час мають фізичну, соціальну і економічну можливість доступу до потрібної кількості якісної і поживної їжі, яка задовольняє їх продовольчі потреби і уподобання, сприяє здоров'ю та веденню активного способу життя [50].

Для ведення ефективного та конкурентоспроможного виробництва зерна необхідним є:

- ✓ застосування різних методів і чинників управління процесом реорганізації;
- ✓ здійснення реструктуризації і сегментації виробництва;
- ✓ інвестування фінансових, матеріально-технічних ресурсів у різного типу виробництва;
- ✓ кооперування й інтегрування фінансових та матеріально-технічних старань як по горизонталі, так і по вертикалі.

Конкурентоспроможність товарів може визначатись тільки в результаті їх порівнянь з іншим товаром і тому є відносним показником. Під конкурентоспроможністю продукції потрібно розуміти характеристику товару, що показує його відмінність від товару-конкурента як за ступенем відповідності конкретної суспільної потреби, так і за витратами на її задоволення [44, с. 158-160].

Конкурентоспроможність галузі рослинництва характеризується наявністю у неї конкурентних переваг, які дають можливість створювати,

виготовляти продукцію найвищої якості, що задовольняє потреби конкретних груп споживачів цінності товарів, їх ринкової новизни і вартості (ціни), а також продавати її на конкурентному світовому ринку в конкретні терміни, що встановлюються ринковою ситуацією.

Сільськогосподарська продукція має різноманітне призначення, застосовується як сировина для промислової переробки, а також на потреби власне підприємства у якості насіння і корму. Тому необхідно щоб продукція відповідала певним ознакам якості, щоб бути конкурентоспроможною на ринку ідентичної продукції.

На потужність конкурентної боротьби впливають зовнішні, та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів відносяться зміна державної політики та методів державного регулювання, політику у сфері стимулювання чи стримування попиту, зміни в будові попиту та диференціації споживачів за рівнем грошових доходів. До внутрішніх: ефективність застосування основних фондів у виробництві, зміни в асортименті товарів, рівні затрат та прибутковості, а також введення новітніх елементів маркетингу.

Важливий вплив на рівень урожайності сільськогосподарських культур, переважно, мають природні та кліматичні умови, забезпечення підприємств матеріально-грошовими ресурсами і технікою.

До прикладу, здійснити вирощування високих і стійких урожаїв, культур сільського господарства країни важко без високо розвиненої мережі зрошувального землеробства, використання продуктивних, та стійких до посухи сортів і гібридів. Сьогодні підприємства потерпають від надмірного зволоження ґрунтів. Щоб були високі і сталі урожаї на деяких територіях нашої держави можна лише за умови осушення земель.

Збільшення урожайності зернових культур зупиняється, перш за все, недостатнім ступенем інтенсифікації галузі, нехтуванням умов агротехніки та технології виробництва.

Досвід показує, коли впроваджуються раціональні системи, земле меліоративні, економічні і організаційні заходи, враховується умова цієї території та підприємства, зосереджена на плідне використання землі, може здійснити підвищення урожайності зернових культур. Одним із важливих заходів, який враховує більшість елементів раціональної системи землеробства і на основі цього підвищити урожайність, є застосування інтенсивної технології вирощування зернових, яка забезпечує приріст урожаю на 10-15 ц/га за інших рівних умов [18].

Суттєве значення набуває використання потрібної кількості мінеральних добрив в необхідних пропорціях. Якщо відбувається недотримання співвідношень внесення азотних, фосфорних і калійних добрив, не дасть можливості одержати високу віддачу від витрат, а надмірне внесення азотних добрив допомагає росту стеблостою і за непридатних погодних умов спричиняє вилягання хлібів.

Введення інтенсивної технології вирощування зернових культур можливе лише завдяки комплексній механізації виробництва. Забезпечення підприємств новітньою технікою в потрібній кількості допомагає якісно і в конкретні агротехнічні терміни здійснювати всі види робіт, які сприяють підвищенню врожайності зернових культур і помітно зменшує втрати.

За дослідженнями які проводили вчені, збільшення урожаю зерна за посиленої технології забезпечується внаслідок застосування мінеральних добрив - на 30-35 %, засобів захисту рослин - на 20-25%, введення високоврожайних сортів - на 15-18 %. Інший приріст врожаю здобувають через виконання агротехнічних термінів і високу якість технологічних процесів вирощування зернових культур [38, с. 44].

Збільшення урожайності й застосування комплексної механізації виражається не тільки у підвищенні валових зборів зерна, а й у збільшенні економічної ефективності його виробництва (продуктивність праці, собівартість продукції, рентабельність). Щоб зросла врожайність, необхідно збільшити затрати праці та засобів, але швидкість зростання останніх нижчі.

Тому з підвищенням урожайності трудомісткість продукції та її собівартість зменшується.

Щоб підвищити економічну ефективність зернової галузі потрібно поліпшити якість зерна. Зерно якісних сортів пшениці з вмістом білка 15-17% і клейковини 28-43 % має великий попит і продається за вигіднішою ціною. Суттєвий вміст білка у зерні є також важливим фактором збільшення кількості перетравного протеїну в кормових раціонах тварин, спричиняє збільшенню виробництва продукції тваринництва.

Виробнича ефективність цукрових буряків буде високою, якщо правильно розміщувати посіви у зонах і підприємствах, які мають сприятливі природно-економічні умови для їх вирощування.

Цукровим бурякам потрібний родючий ґрунт, вони забирають з урожаєм у 2-3 рази більше поживних речовин, аніж зернові культури. Щоб отримати максимальний врожай потрібно добавляти мінеральні та органічні добрива в адекватних дозах. Досвід деяких підприємств показує, для того щоб одержати урожай 350-400 ц/га, потрібно враховувати ґрунтово-кліматичні умови, під посіви варто вносити 50-60 т органічних, 4-6 ц азотних, 6-8 ц фосфорних і 3-4 ц калійних добрив.

Оскільки цукровий буряк - культура трудомісткого типу, то для підвищення урожайності та зменшення собівартості необхідно запровадити у виробництво інтенсивну технологію, яка визначає комплексну механізацію вирощування і збирання цукрових буряків [38, с. 55].

Сьогодні цукристість коренів буряків не перевищує 17,5 %. До основних причин цього явища належить недостатність насінницької й селекційної діяльності, збій агротехніки вирощування, найбільше забезпечення рослин поживними речовинами та мікроелементами, низький рівень боротьби зі шкідниками і хворобами, недотримання поставлених термінів збирання.

Від розміщення льону – довгунцю в сівозміні залежить певною мірою його урожайність та якість. Культура доволі вимоглива до попередників і

погано реагує на монокультуру. Хороші культури які потрібно садити перед льоном це конюшину, озиму пшеницю (після багаторічних трав) і картопля. На якість льонопродукції великий вплив мають терміни посіву, агротехніка підготовки ґрунту та строки збирання.

Льон-довгунець - це культура яка висаджується дуже рано, може переносити заморозки до -7°C . Досить багато праці застосовується для збирання, приготування і переробки трести. На збирання витрачають понад 740 людино-годин на 1 га. Для збільшення урожайності льону-довгунцю використовують комбайнові технології. Площі під посів мають бути рівними, одночасно з посівом льону роблять підсів трав (райграсу) з метою створення стелища для вилежування трести.

Комбайнова технологія дає змогу зібрати льон-довгунець у фазі ранньої жовтої стиглості й підготувати трести на серпневих росах. Комбайнова техніка збору складається з таких процесів, як відбір льону, очісування головок і розстелення стрічки для вилежування трести. Це допомагає зекономити трудові затрати у 6 разів якщо розрахувати на 1 га посіву, а матеріально-грошові витрати - на 35-40 %, підвищити якість льону-волокна.

Одним із необхідних заходів, як для застосування комбайнового способу збору льону-довгунцю, так і приріст урожайності й якості льонопродукції є чистота посівів. Для того щоб позбутись бур'янів у посівах льону, необхідно обробляти рослини гербіцидами.

Картоплі потрібно освоєння картопляних сівозмін і внесення необхідної кількості органічних та мінеральних добрив. Там, де присутня монокультура, рослини більше піддаються впливу шкідникам і хворобам, відбувається спад урожайності і якість бульб, порушується їх стандартність. Необхідно дотримуватися певних термінів садіння та догляду за посівами. Дослідження показують, якщо запізнитись із садінням картоплі на 5 днів зумовлює до спаду урожаю на 20 ц/га, а на 10 днів - на 40 ц/га.

Один із необхідних підходів по підвищенні економічної ефективності виробництва картоплі є введення передової голландської технології, яка сприяє одночасному вирівнюванню і розпушуванню ґрунту та внесення потрібних добрив. Висаджування картоплі відбувається на відстані 32 см насінням діаметр якого 36 мм на глибину 6 см із шириною міжрядь 70 см. Наступним кроком є після сходове, коли виростають 2-3 листочки, загортання їх у гребені. Після того ґрунт механічно не обробляється, а тільки використовуються заходи боротьби з хворобами та шкідниками.

Критерієм широкого застосування техніки для виробництва картоплі, в тому числі і підняття ефективності, є концентрація її вирощування у спеціальних підприємствах у сприятливих природних умовах, окремо в сировинних зонах підприємств харчової, крохмале-патокової та спиртової промисловості.

Для підвищення конкурентоспроможності продукції досліджуваного підприємства ПАП «Агропродсервіс» необхідно прийняти наступні заходи:

- ✓ ефективний контроль та безперервне відновлення виробничої складової, використання новітніх техніки та технологій на виробництві, використання енерго та ресурсозберігаючих технологій;
- ✓ управління вхідними та вихідними інформаційними потоками для більш ефективного прийняття рішень
- ✓ застосування ефективної політики ресурсного забезпечення;
- ✓ контроль фінансового стану підприємства, управління інвестиціями;
- ✓ ефективне управління трудовим ресурсами підприємства, вивчення психологічних чинників і їхнього впливу на діяльність співробітників;
- ✓ опрацювання довгострокових і короткострокових стратегій, планування й прогнозування діяльності, покращання системи управління підприємством;
- ✓ удосконалення організації виробництва і праці, способів технічного контролю,

- ✓ підвищення кваліфікації кадрів,
- ✓ дотримання технологічної і виробничої дисципліни,
- ✓ забезпечення загальної культури виробництва [42, с. 112]

3.3. Державна підтримка розвитку сільського господарства

Сьогодні сільське господарство України перебуває у кризовому стані, тому необхідно розробити систему заходів для того щоб вийти галузі з кризи. Цими заходами має бути визначено:

- ✓ З'ясування та вирішення причин, які призвели до кризи;
- ✓ Створення умов для нормального економічного зростання сільського господарства України.

Досягнення стабільності в економіці ще не є гарантом різкого зростання ефективності виробництва продукції рослинництва, але це є базис для створення механізму задоволення інтересів товаровиробників, що в кінцевому підсумку сприяє ефективному функціонуванню аграрного сектора економіки

В країнах з розвинутою економікою є складний регулюючий механізм розвитку який охоплює процеси «вільного ціноутворення» під дією співвідношень попиту та пропозиції, а також використання системи державного законодавства, особливо щодо здійснення грошово-фінансової та банківсько-кредитної, емісійної та курсової, а там, де це потрібно, і цінової політики [39, с. 161].

Не зважаючи на темпи зростання виробництва валової продукції сільського господарства за останні роки вітчизняний аграрний сектор ще не в повній мірі використовує усі потужності присутнього ресурсного біокліматичного потенціалу як через обмеженість фінансових ресурсів (за відсутності потрібних об'ємів власних обігових коштів і ускладнення доступу до позичкових та залучених кредитів), так і через використання у багатьох господарствах малоефективних методів ведення агробізнесу з

досить низькою часткою впровадження інновацій, сучасних агро технологій та використання старого обладнання та технічних засобів.

Зарубіжний досвід говорить про те, що держава за сприянням цінового регулювання та квотування масштабів товаро виробництва підтримує рівень доходності фермерських господарств, лімітує рівні ринкових цін монополістів введенням жорсткого антимонопольного законодавства тощо. Іншими словами, ні в США, ні в країнах ЄС, ні в Японії ринкової анархії в цьому відношенні не допускається: тут діє чіткий економічний механізм, який оптимізує дію ринкових і державних регуляторів.

Сільське господарство отримує підтримку в усьому світі, тому що від його стадії розвитку залежить не тільки харчова безпека держави і стабільність роботи харчової промисловості, але й підтримка добробуту мешканців села і якість життя багатьох жителів міст.

Підтримка з боку держави аграрної сфери в країнах з транзитивною економікою і в Україні також визначається недосконалим та недостатнім фінансування галузі. За цих умов характерної уваги потребує аналіз бюджетного фінансування аграрного сектора як одного з сфер державного регулювання [37].

Потреба у державному регулюванні аграрного сектора більшість науковців пов'язують, перш за все, із диспаритетом цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, а також з суттєвим впливом природно-кліматичних умов на ефективність сільськогосподарського виробництва.

У США рівень державної підтримки сільського господарства становить 40 % від вартості виробленої сільськогосподарської продукції, у країнах ЄС 35 %, в Японії та Франції 72% , в Україні 8,3%.

У країнах ЄС державна підтримка сільського господарства здійснюється шляхом надання аграріям дешевих кредитів, підтримання твердих цін, виконання безпосередніх виплат тощо.

В Європі під державне регулювання підпадає 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримки аграріїв через високі ціни на засоби виробництва.

Діяльність сільського господарства України можлива лише за допомогою державної бюджетної підтримки, яка повинна забезпечувати безперервність сільськогосподарського виробництва, розробку та реалізацію виробничих та соціальних програм, спрямованих їх на зростання обсягів виробництва й покращення існування аграріїв [47, с. 36].

До 2016 року в Україні агропромисловий комплекс і, перш за все, його головна галузь – сільське господарство завжди знаходились серед першостей розвитку країни. Тому що не використати дарований природно-ресурсним потенціалом було б нерозумно. На Україну припадає приблизно 25% чорноземів світу, а площа сільськогосподарських угідь складає 43 млн га (72% від загальної площі країни).

Унаслідок такої систематичної політики держави (чого ми не можемо сказати про інші пріоритети) на сьогоднішній день аграрний комплекс в Україні є одним із провідних секторів економіки: він генерує 24% виготовлення продукції та 18% ВВП країни [52].

✓ продукція АПК становить 38,2% товарного експорту (у 2015 році це 14,6 млрд. дол. США – з I по IV групу УКТЗЕД), при цьому на країни Азії припадає 47,2% експорту вітчизняної агропромислової продукції, ЄС – 27,9%;

✓ по виробництву зернових культур та соняшникової олії Україна нині належить до сімки світових лідерів;

✓ сільське господарство розглядається як найбільший стабільно працюючий складник економіки. Так, сільськогосподарське виробництво протягом останніх 10 років переважно показувало позитивну щорічну динаміку за виключенням деяких років, коли мали перевагу негативні чинники впливу природно-кліматичних факторів.

Структурно вітчизняна підтримка з боку сільського господарства характеризувалась незначними масштабами прямої державної підтримки (пряма підтримка з боку бюджету надається тільки галузі тваринництва, але її діапазон досить невеликий – 50 млн. грн. в рік) та важливими за обсягами преференціями зі сплати ПДВ.

У 2016 році спостерігаються перехідні умови щодо використання сільгоспвиробниками особливого режиму по сплаті ПДВ, а саме збереження в їх володінні 15% - за операціями із зерновими і технічними культурами, 80% - за операціями з тваринницькою продукцією, 50% - за іншими сільськогосподарськими операціями та прийнято продумане рішення про відміну і цієї проміжної норми з 1 січня 2017 року.

Проводячи порівняння об'єму підтримки держави в Україні з іноземними країнами, ми можемо аналізувати високий рівень надання державного сприяння (субсидій) сільському господарству у країнах Європи, що в той же час і формує високий рівень конкурентоспроможності європейської аграрної продукції, якщо порівнювати з вітчизняною. В країнах ЄС діє лише одна сільськогосподарська тенденція, загальний масштаб сприяння аграрному сектору в країнах Європейського Союзу в 2013-2014 роках склав близько 60 млрд. євро щорічно, а це приблизно 525 євро/га або 20% від валової продукції сільського господарства. В залежності від країни державна підтримка галузі коливається, зокрема, у Нідерландах та Бельгії – біля 500 євро/га, Польщі - 345 євро/га, в той час як в Україні цей показник балансує в межах 10-20 євро/га (з розрахунком коштів, що залишались в межах дії спеціального режиму з ПДВ) [51].

Управління процесами в аграрній сфері відбувається завдяки державній політиці бюджетної підтримки сільського господарства. Ця підтримка характерна усім періодам розвитку сільського господарства, і тому це питання є достатньо проаналізованим.

Але нові економічні та політичні реалії вносять постійно свої корективи і тому потрібно завжди досліджувати процес державного регулювання.

Аналіз наведеної таблиці вище говорить нам про те відбувається спад прямого бюджетного фінансування, і відбувається майже призупинення фінансування галузі з 2014 року. Реалізація програм у 2015 році становить 80% в загальному по галузі і 60 % по фінансуванню сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 3.1

**Бюджетна підтримка сільського господарства України
за 2013-2016 рр., млн. грн.**

Показники	Роки							
	2013		2014		2015		2016	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Видатки МАПІП	9062,96	7193,35	6606,98	5501,31	2605,55	2133,73	2382,11	328,93
% у загальних	2,09	1,78	1,43	1,28	0,43	0,37	0,35	0,17
Загальний фонд	4665,26	4175,43	3428,63	3359,15	1884,16	1621,89	1615,35	210,50
% у загальних	51,48	58,05	51,89	61,06	72,31	76,01	67,81	64,00
Видатки апарату	4761,35	3613,34	3322,70	2636,82	885,78	525,57	659,69	52,01
% у загальних	52,54	50,23	50,29	47,93	34,00	24,63	27,69	15,81
Загальний фонд	1760,59	1668,89	1498,03	1486,35	674,60	449,62	509,70	31,54
% у загальних	36,98	46,19	45,08	56,37	76,16	85,55	77,26	60,64
Структура видатків	100	100	100	100	100	100	100	100
На підтримку с.г.	49,17	37,03	33,4	20,13	75,77	70,68	70,22	18,28
Підтримка виробництва	38,15	22,60	29,89	15,74	62,66	63,02	53,06	-
Підтримка аграрного фонду	11,02	14,43	3,51	4,39	13,11	7,66	17,16	18,28
Кредитування	7236,74	7236,74	1431,72	20,05	1429,42	38,14	1419,64	-
Кредити фермерам	27,90	27,90	27,90	15,87	25,60	25,60	15,82	-
Фінансовий лізинг	8,84	8,84	3,82	-	3,82	-	3,82	-

Джерело: Дані наведено з Державної статистики України

Структура та обсяг витрат які закладені у Державному бюджеті на 2016 рік, несуть вплив на формування нинішньої політики держави. Аналіз аграрного бюджету 2016 року здійснювався експертами інституту аграрної економіки, і дав змогу побачити що фінансування Міністерства аграрної політики і продовольства у 2016 році закладено 2,38 млрд грн , а це майже на 60 % менше ніж у 2014 році 6,6 млрд. грн., і складає тільки 18 % від середнього значення бюджетів за 2012-2014 рр.

Ми бачимо, що збільшення загальних видатків Державного бюджету у 2015 році закладено 12,3% , такий рівень фінансування ще більше показує не прибуткову діяльність аграрної галузі.

Якщо протягом 2015 року фінансування аграрної галузі характеризується помітним недофінансуванням – на витрати МАПіП виділено 2,13 млрд. грн, то на 2016 рік взагалі не визначено фінансування програми розвитку та виробництва, які дають гарантію продовольчій безпеці України.

У 2014 році саму високу питому вагу займали витрати на державну підтримку виробництва, до прикладу тваринництва 888,01 млн грн, а в 2016 році на ці заходи виділено кошти у розмірі 50 млн грн. Через обмеження видатків, усі кошти будуть спрямовані для виплати часткового відшкодування вартості закуплених тварин.

Як і в 2015 році, не будуть фінансуватись програми підтримки садівництва та хмелярства, які у структурі 2014 року займали 8 %.

Причин, через які в Україні не було потрібної за обсягами прямої підтримки сільськогосподарського виробництва дуже багато – від затяжної дефіцитності бюджету та фінансування цих програм за залишковим принципом, до високої корупції.

Через те був запропонований і запроваджений особливий режим по сплаті ПДВ. Якщо тепер говорити про його відміну, то паралельно ми маємо застосовувати системи європейського зразку державної підтримки, які не перечать умовам СОТ, та відповідно виходити на 350-500 євро/га бюджетних

дотацій з фінансуванням за методом захищеної статті. Але нажаль уряд цього не пропонує. А ще так багато питань у розвитку аграрного комплексу треба вирішити:

- ✓ зріст циклів виробництва з переробки сільськогосподарської сировини на внутрішніх ринках. Сьогодні з подачі уряду, заохочується рух пріоритетів у бік експорту сільськогосподарських культур (зернових);
- ✓ піднесення системи аграрної логістики відповідно до вимог ринку (розвиток інфраструктури аграрного ринку здійснюється не швидко, що відображається на ступені втрат продукції сільського господарства під час її зберігання і транспортування);
- ✓ ріст технологічного рівня сільськогосподарського виробництва. Тому, ця галузь завжди була цікавою для інвесторів (капітальні інвестиції у сільське господарство за останні десять років піднялись більше ніж у 2 рази, в той час інвестиції в цілому по економіці впали приблизно на 25%), вона все ще поступається за рівнем використання технологій провідним господарям на світовому ринку продовольства.

Новітній розвиток світового аграрного виробництва потребує перегляду конкретних методів та технологій виробництва для реалізації міжнародних умов що до якості та безпеки продуктів харчування, тому саме підвищення аграрної екосистеми та розвиток органічного сільськогосподарського виробництва є найпершими пріоритетами у більшості країн світу, у т.ч. європейських.

Виходячи з цього, першочерговими пріоритетами державної аграрної політики повинно стати:

- ✓ прямий зріст рівня підтримки з боку держави (форма може обговорюватись);

- ✓ послідовна переорієнтація фінансування сільського господарства у сторону зростання, спрямування державних коштів для розвитку аграрної інфраструктури;
- ✓ екологічна зосередженість аграрної політики та розумне землекористування;
- ✓ зріст обсягів фінансування на наукові опрацювання у сфері енергозбереження, селекції, покращення професійної кваліфікації сільськогосподарських виробників тощо;
- ✓ стимулювання формування замкнутого циклу виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, що дасть змогу отримувати додану вартість на всьому продовольчому ланцюгу та експорт продуктів кінцевого споживання з більшим рівнем переробки.

Крім того, дуже суттєвим є гарант на державному рівні передбачуваності та стабільності аграрної політики для формування більш кращого підприємницького середовища для аграрного бізнесу країни. А «шантаж» на зразок того, що одним із виходів для розвитку аграрного виробництва є зняття мораторію на продаж землі – це черговий шлях в нікуди [55].

Висновки до розділу III

Для того щоб підприємство вийшло на світовий ринок, необхідно виробництво конкурентоспроможної продукції та послуг. Щоб реалізувати цей перехід, слід мати напрямки та механізми які б змогли охопити всю сферу виробництва для забезпечення конкурентоспроможності продукції . І для цього необхідно сформувати чіткий механізм удосконалення ефективної діяльності підприємства.

Серед основних напрямів по підвищенню ефективності виробництва можна запропонувати деякі шляхи :впровадження прогресивних виробничих технологій; раціональну концентрацію і спеціалізацію виробництва; .

удосконалення оплати та організації праці; впровадження здобутків науково-технічного прогресу та передового досвіду; вдосконалення структури виробництва і системи управління; підвищення конкурентоспроможності й якості продукції; різносторонній розвиток і вдосконалення зовнішньо економічного функціонування підприємства.

Діяльність сільського господарства України допустима лише за підтримки державної бюджетної політики, яка повинна сприяти безперервності сільськогосподарського виробництва, розробку та реалізацію виробничих і соціальних програм які зосереджені на збільшення обсягів виробництва й значного поліпшення життя аграріїв.

ВИСНОВКИ

Ефективність в широкому розумінні – це загальна результативність людської діяльності. Вона відображає співвідношення одержаного корисного результату та обсягу витрачених на це ресурсів.

Є декілька видів ефективності, і однією із них є економічна ефективність. Вона характеризує економічний стан будь-якого підприємства, а саме чи підприємство є рентабельним, наскільки забезпечене основними фондами, та чи праця робітників є ефективною. І для цього використовуються різного роду показники ефективності.

Також ми розглядали, саме, значення рослинництва для суспільства, які основні завдання ця галузь виконує, щоб забезпечити населення необхідними продуктами харчування.

Зробивши розгорнутий аналіз приватного агропромислового підприємства «Агропродсервіс», можна зробити певні висновки. Дане підприємство є одне з провідних серед інших підприємств Тернопільщини, і займається виробництвом сільськогосподарської продукції, основний напрямок діяльності – рослинництво. Також ПАП «Агропродсервіс» має свинокомплекс який нараховує більше ніж 40 тисяч голів.

Підприємство займається переробкою м'яса на ковбасні вироби, чим і славиться Тернопільський м'ясокомбінат. Таким чином підприємство забезпечує робочі місця і дає змогу персоналу зростати у своїх кваліфікаційних здібностях.

У скорім часі планують запуснути лінію виробництва різноманітних м'ясних консервацій як у бляшаній, так і скляній тарі. Відновлюються багатофункціональні потужні холодильні камери для охолодження свинини та яловичини.

М'ясокомбінат забезпечить замкнутий цикл виробництва у корпорації «Агропродсервіс», яка входить до ТОП-5 найбільших виробників свинини в

Україні. Він також дасть поштовх до інтенсивного розвитку в області не лише свинарства, а й м'ясного скотарства, в тому числі – в індивідуальних господарствах.

Підприємство забезпечене основними виробничими фондами, за допомогою яких здійснюється повноцінна та ефективна діяльність для отримання максимального результату.

Для аналізу діяльності підприємства використовується низка економічних показників таких як : вартісні та кількісні показники валової та товарної продукції, ефективність використання основних виробничих ресурсів підприємства, собівартість основних видів продукції та їх рентабельність.

Рентабельність підприємства протягом останніх трьох років знижується, це зумовлено багатьма факторами серед яких найвагоміші це ріст курсу валюти на ринку, що впливає на ріст ціни на сировину.

Для того щоб підприємство вийшло на світовий ринок, необхідно виробництво конкурентоспроможної продукції та послуг. Щоб реалізувати цей перехід, слід мати напрямки та механізми які б змогли охопити всю сферу виробництва для забезпечення конкурентоспроможності продукції . І для цього необхідно сформувані чіткий механізм удосконалення ефективної діяльності підприємства.

Серед основних напрямів по підвищенню ефективності виробництва можна запропонувати деякі шляхи :впровадження прогресивних виробничих технологій; раціональну концентрацію і спеціалізацію виробництва; . удосконалення оплати та організації праці; впровадження здобутків науково-технічного прогресу та передового досвіду; вдосконалення структури виробництва і системи управління; підвищення конкурентоспроможності й якості продукції; різносторонній розвиток і вдосконалення зовнішньо економічного функціонування підприємства.

Діяльність сільського господарства України можлива лише за допомогою державної бюджетної підтримки, яка повинна забезпечувати

безперервність сільськогосподарського виробництва, розробку та реалізацію виробничих і соціальних програм, спрямованих їх на збільшення обсягів виробництва й покращення життя аграріїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // *Голос України*. – 2010. – 4 груд.
2. Господарський кодекс України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: 2003. – 344 с.
3. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012, № 4391-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
4. Аграрна економіка і ринок Іванух Р.А., Дусановський С.Л., Білан Є.М. - Тернопіль: "Збруч", 2003. – 305 с.
5. Ажнюк М.О., Передрій О.С. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 368с.
6. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: Підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
7. Братанич М.В. Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
8. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
9. Буряк, П. Ю. Мікроекономіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / К. : ЦУ, 2009. - 349 с.
10. Володькіна М.В. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 439
11. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / В.М. Шаповал. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с
12. Гетьманський В.О. Економічна природа та теоретична сутність ефективності функціонування підприємства.// *Науковий вісник НЛТУ України*. — 2009. — Вип. 19.13

13. Державне казначейство України [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>
14. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навчальний посібник / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков та ін.; М-во освіти і науки України, ДДМА. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 398 с.
15. Економічна теорія. Політекономія А.В. Сірко – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 416 с.
16. Економіка підприємств. Підручник (затв. МОН України) // Горбонос Ф.В., Черевко Г.В., Павленчик Н.Ф., Паволничик А.О.- К. Знання, 2010.- 463с.
17. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич. – К.: Кондор, 2006. – 356 с.
18. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
19. Иваниенко В.В. Финансовый анализ: Учеб. пособие. - 2-е изд. - Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 176 с.
20. Иващенко Н.П. Экономика фирмы: Учебник. – М.: ИНФРА, 2006. – 528 с.
21. Канінський М.П. Підвищення конкурентоспроможності продукції на основі маркетингу // Економіка АПК. – 2009. - № 3. – С. 141-144.
22. Капінос Г.І. Організація та планування виробництва Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисц. –К.: КНЕУ, 2006 –272 с.
23. Керанчук, Т.Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні / Т.Л. Керанчук // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 104-114.
24. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. - 679 с.

25. Крілек Й. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва: Скор. пер. з чес. // Наук. ред. М.М. Масенко. – М.: Економіка, 1981. – 122 с..
26. Лямець В.І., Тевяшев А.Д. Системний аналіз. Вступний курс. - 2-е вид., пере- роб. та допов. -Х.: ХНУРЕ, 2004. - 448 с.
27. Малий І. Й. Про романтизацію приватної власності на землю і кризу аграрного сектора/ І.Й. Малий // Економічна теорія. 2008. - № 3. – С. 11-20.
28. Михайлов С.І. Економіка аграрного виробництва: Підр. Для екон. і технол. спец. вищ. навч. закл. I-II рівнів акредитації / С.І. Михайлов, В.В. Ярова, Г.В. Заєць та ін.; за ред. С.І. Михайлова. – К.: Укр. Центр духов. культури, 2004. – 396 с.
29. Нусинов В.Я., Турило А.М., Темченко А.Г. Экономический анализ деятельности предприятий и объединений в промышленности: Учеб. пособие. – Кривой Рог: Минерал, 1999. – 172 с.
30. Орлов П.А. Экономика предприятия: Учеб. пособие. – Х.: РИО ХГЭУ, 2000. –401 с.
31. О. І. Зінченко, В. Н. Салатенко, М. А. Білоножко. Рослинництво,— К.: Аграрна освіта, 2001. — 591 с.
32. Основи економічної теорії: підручник, у 2 кн., кн.1 за ред. Ю.В Ніколенка. – 2- ге вид, перероб. і доп. – К.: Либідь,2001.- 272 с.
33. Падерин И.Д. Научные и практические аспекты повышения экономической эффективности современного предприятия // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – № 1. – С. 89-95.
34. Петровці М.М. Ефективність діяльності підприємств-природо користувачів М. М. Петровці. – Ужгород, 2004. – 20 с.
35. Політична економія: Навч. посіб. / Г. А. Оганян, В. О. Паламарчук, А. П. Румянцев та ін.; За заг. ред. Г. А. Оганяна. — К.: МАУП, 2003. — 520 с

36. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства. Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. - Київ: КНЕУ, 2001. – 528 с
37. Рац О.М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства» / О.М. Рац // Економічний простір: зб. наук. праць. – 2008. – № 15. – С. 275–285.
38. С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась, Т.В. Омеляненко., А.В. Вакуленко. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2006. - 527 с.
39. Портер М. Конкуренция.: уч. пос. / М. Портер –Москва: Вильямс, 2001. –425 с.
40. Саблук П. Аграрна економіка і політика України : підсумки минулого та погляд у майбутнє : науково – популярні нариси у 3- х томах /Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – К.: ІАЕ, 2001. Т. – 486 с.
41. Світлична, Я.В. Оцінка та забезпечення економічної результативності функціонування дорожньо будівельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступня канд. екон. наук: спец. 08.07.03 «Економіка будівництва» / Я. В. Світлична. – Харків, 2002. – 19 с.
42. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ: Учеб.пособие. – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
43. Федулова Л.І. Менеджмент організацій: Підручник. – К.: Либідь, 2003. – 448 с.
44. Хачатуров Т.С. Эффективность капитальных вложений. / Т.С. Хачатуров – М.: Изд-во "Экономика", 1979.
45. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник. – К.: Академвидав, 2007. – 608 с.
46. Шпикуляк О.Г. Ефективність управління аграрним підприємством // Економіка АПК. – К., 2005. – С. 22-25
47. Черевко Г.В. Економіка підприємств: Навч. Посіб. / Г.В. Черевко, Ф.В. Горбонос, Г.Б. Іваницька, Н.Ф.Павленчик; за ред. Г.В. Черевка. – Львів: Априорі, 2004.–384 с.

48. Якимчук Т.В. Соціально-економічна ефективність підприємства та її значення в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. В. Якимчук – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtpdf)
49. ORGANIC AGRICULTURE GLOSSARY-English-Russian Date of Export: August 2010. FOA-en-ru. –[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.fao.org/glossary>
50. http://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrinka.
51. <http://www.niss.gov.ua/articles/910>
52. <http://www.wikipedia.org>
53. <http://www.agroprodservice.com.ua>
54. <http://www.ukrstat.gov.ua>
55. <http://www.radiosvoboda.org/a/27651513>
56. http://pidruchniki.ws/17090424/ekonomika/formi_sistemi_oplati_pratsi